

Kova prieš edukacinį skurdą: biblioteka kiekvienoje mokykloje

Praktinis vadovas mokyklos bibliotekai

Luisa Marquardt

Contrastare la povertà educativa: una biblioteca in ogni scuola

Guida pratica per la biblioteca scolastica / Luisa Marquard

Luisa Marquardt. Kova prieš edukacinį skurdą: biblioteka kiekvienoje mokykloje. Praktinis vadovas mokyklos bibliotekai. 2023. [Interaktyvus].

Vertimą į lietuvių kalbą iniciavo Lietuvos mokyklų bibliotekų darbuotojų asociacija (LMBDA)

Iš italų kalbos vertė Janina Aidulytė

Redagavo Žaneta Pratusėvičienė

Lietuvos mokyklų bibliotekų
darbuotojų asociacija
Association of Lithuanian School Library Staff

© 2021-2022 Forum del Libro - Luisa Marquardt

Šiam kūriniiui taikoma "Creative Commons Attribuzione - Non commerciale 4.0 Internazionale" licencija.

Turinys

Įvadas lietuviškam vertimui	4
Ateities kūrimas: biblioteka kiekvienoje mokykloje	6
Mokyklų bibliotekos ateičiai (ang. „School Libraries for Future“)	6
Praktinio vadovo skaitytojai (kam skirtas praktinis vadovas)	9
Mokyklos biblioteka – sudėtingas nuolat augantis organizmas	11
Prieš pradėdant: pažinti kontekstą ir kurti tinklą	13
Vieta, erdvės ir baldai	17
Biblioteka kaip mokymosi aplinka	20
Mokyklos erdvėse pasklidusi biblioteka	21
Kūrybiškas bibliotekos įrengimas	22
Skaitmeninės erdvės	24
Fondai	26
Paslaugos ir veikla	32
Ugdyti gebėjimus skaityti ir tyrinėti	32
Skaitymo skatinimas	33
Informacinių ir skaitmeninių kompetencijų ugdymas	37
Keletas informacinio raštingumo ugdymo modelių	40
Sisteminis stebėjimas ir vertinimas	47
Prieš nelygybę ir atskirtį: veikiančios mokyklų bibliotekos visose mokyklose	48
Naudotų šaltinių sąrašas	50

Jvadas lietuviškam vertimui

Naujos literatūros lietuvių kalba mokyklų bibliotekininkams labai trūksta. Internetė dažniausiai pavyksta surasti patirties pasidalinimo, renginių aprašymų. O štai straipsnių, kurie analizuotų mokyklų bibliotekų raidą pastarąjį dešimtmetį, nėra. Nėra ir tyrimų apie mokyklų bibliotekų įtaką moksleivių skaitymo įgūdžių ir kitų kompetencijų ugdymui. Tačiau informacijos apie tokius tyrimus ir apie mokyklų bibliotekų veiklą bei pokyčius galima surasti kitomis kalbomis. Norėtusi, kad ši informacija būtų prieinama Lietuvos mokyklų bibliotekininkams.

Pažintis su šio leidinio autore Luisa Marquardt, Romos Tre universiteto profesore, prasidėjo tada, kai jos studentė Janina Aidulytė rašė bakalauro darbą apie mokyklų bibliotekas ir informacinio raštingumo ugdymą Lietuvoje ir darė Lietuvos mokyklų bibliotekų tyrimą. Vėliau profesorė šį tyrimą pristatė Tarptautinės mokyklų bibliotekų asociacijos (IASL) konferencijoje „Mokyklų bibliotekos ir besiplečiantis pasaulinis informacinis srautas 2022“. Tai buvo reikšminga Lietuvos mokyklų bibliotekų reprezentacija. Lietuvoje Luisa Marquardt skaitė pranešimą Lietuvos mokyklų bibliotekų darbuotojų asociacijos (LMBDA) organizuotoje konferencijoje, kuriame akcentavo, kad Lietuvos mokyklų bibliotekų stiprybės yra efektyvi bibliotekų veikla, iniciatyvus personalas, įgyvendinamos skaitymo skatinimo programos. Po šios konferencijos kilo mintis išversti profesorės parengtą leidinį „Kova prieš edukacinį skurdą: biblioteka kiekviename mokykloje“. Esame dėkingi Janinai Aidulytei ne tik už pažintį su dėstytoja, bet ir už leidinio vertimą iš italų kalbos.

Šis trumpas mokyklos bibliotekos vadovas buvo parengtas Italijoje vykdant socialinę atskirtį mažinantį projektą. Edukacinis skurdas čia suprantamas kaip patiriama atskirtis dėl skirtingų gyvenimo sąlygų, kuriose mokiniai gyvena šeimose, ir netolygaus švietimo vystymosi tarp regionų. Prasti skaitymo įgūdžiai ir bloga savijauta mokykloje bei ankstyvas mokyklos palikimas yra tarpusavyje susiję reiškiniai ir reikia į tai atkreipti dėmesį, norint pasiekti geresnių rezultatų ir tolygesnio regionų vystymosi. Būtent skaitymo skatinimas, prieiga prie žinių ir informacijos yra priemonės mažinti edukacinį skurdą. Šis leidinys buvo pasiūlytas švietimo bendruomenės nariams kaip praktiška ir lengvai naudojama priemonė, suteikianti žinių kaip kurti efektyviai veikiančią mokyklos biblioteką ir ugdyti informacinį raštingumą.

Leidinyje Luisa Marquardt pateikė naujausią informaciją kaip mokyklų bibliotekos prisitaikė ir kokie pokyčiai įvyko karantino laikotarpiu. Taip pat supažindino su 2021 metų IFLA konferencijoje apibrėžtomis penkiomis pagrindinėmis temomis, kurias pritaikė mokyklos bibliotekai ir naujai pažvelgė į jos vaidmenį ir funkcijas. Leidinyje paaiškinami JT Darbotvarkėje 2030 nustatyti 17 darnaus vystymosi tikslų, iš kurių ketvirtasis tikslas įvardinamas kaip kokybiškas ugdymas. Leidinio autorė akcentuoja jog mokyklos biblioteka yra ypač svarbi ugdant globalias kompetencijas.

Leidiny s universalus. Jame galima rasti teorinių bibliotekininkystės pagrindų tiems, kas to nesimokė studijuodami. Patarimus - nuo ko pradėti kurti biblioteką savo mokykloje, kaip ją įrengti, kokie universalaus dizaino principai taikomi baldams - reikėtų perskaityti kartu su bendruomene ir administracija. Verčiant kilo kai kurių problemų dėl sąvokų, kaip įvardinti reiškinį ar bibliotekos tipą, ypač tai, kas susiję su naujomis technologijomis, skaitmeninėmis bibliotekomis. Kai kurie terminai palikti angliški, nes nėra lietuviško atitikmens arba jis dar neįsitvirtinęs. Leidinyje daug nuorodų į internetinius šaltinius, todėl galima išsamiau pasigilinti į vieną ar kitą dominančią temą.

Daug pavyzdžių pateikiama iš Italijos, tačiau lietuviškam leidimui įdėjome ir keletą nuotraukų iliustruojančių Lietuvos mokyklų bibliotekas. Situacija mūsų šalyje yra tikrai gera. Mes turime bendrą bibliotekų tinklą ir bibliotekų veiklą reglamentuojančius įstatymus. Bibliotekų įstatymas deklaruoja, kad kiekvienoje mokykloje privalo būti biblioteka. Mokyklų bibliotekos sparčiai tobulėja ir tampa neatsiejamos nuo visko kas vyksta mokykloje, jos vis daugiau atlieka ugdymo funkcijų. Leidinyje daug dėmesio skiriama skaitymo skatinimui ir skaitmeninių įgūdžių ugdymui, pateikiama skaitymo skatinimo idėjų ir daug informacinio raštingumo modelių, kurie naudojami Italijos mokyklose ir kurie galėtų būti pritaikomi ir Lietuvoje. Taip pat verta atkreipti dėmesį ir pasinaudoti Italijos patirtimi kuriant mokyklų bibliotekų tinklą su bendra informacijos sistema, leidžiančia naudotis elektroniniais katalogais, keistis leidiniais tarp bibliotekų, taip pat naudotis bibliotekos paslaugomis išorės vartotojams. Toks nacionaliniu lygmeniu per švietimo ministeriją sukurtas bendras mokyklų bibliotekų portalas, nuosekliai koordinuojama mokyklų bibliotekų veikla, skatinamas bendradarbiavimas ir keitimasis informacija būtų didelis žingsnis mokyklų bibliotekų veiklai tobulinti.

Praktinio vadovo mokyklų bibliotekoms nuoroda italų kalba:

<https://s3.savethechildren.it/public/files/uploads/pubblicazioni/contrastare-la-poverta-educativa-una-biblioteca-ogni-scuola.pdf>

Žaneta Pratusevičienė,
LMBDA pirmininkė

Ateities kūrimas: biblioteka kiekvienoje mokykloje

Luisa Marquardt

Pasauly apėmus Covid-19 pandemijai įprasta ugdymo veikla buvo stabdoma ilgiems laikotarpiams. Mokyklos bandė kaip galima geriau reaguoti į susiklosčiusią situaciją, tačiau perėjus į nuotolinį mokymą, ypač pandemijos pradžioje, ne visoms mokykloms pavyko greitai ir efektyviai integruoti skaitmeninį turinį. Mokymosi pareigos buvo perkeltos ant šeimų pečių. Daugybė iš jų dėl technologinių priemonių trūkumo ir mokslui nepritaikytų patalpų susidūrė su mokymosi problemomis.

Mokyklų bibliotekoms pastarieji dveji ar treji mokslo metai taip pat nebuvo lengvi. Kai kurios iš jų buvo uždarytos, kitos – paverstos į mokyklos klasę, į suolų ar kitų mokyklos daiktų sandėlį ir dėl to neteko galimybės teikti reikiamas paslaugas ir išteklius visai mokyklos bendruomenei. Tačiau reikia pastebėti ir tai, kad daugybė glaudžiai su mokyklos veikla susijusių bibliotekų stengėsi palengvinti ugdymo situaciją dalindamos planšetinius kompiuterius, eksperimentuodamos su naujomis paslaugomis ir veiklos būdais. Jos pagerino prieigą prie skaitmeninių resursų, pradėjo ar sustiprino bendradarbiavimą su kitomis mokyklų ir viešosiomis bibliotekomis ir tokiu būdu susikūrė ir užsitarnavo patikimo ir svarbaus mokymosi srities veikėjo reputaciją. Visa ši bibliotekų veikla neturėtų sustoti. Tam, kad sukurtų savo ateitį, mokyklų bibliotekos turi bendradarbiauti su savo mokykla, kitomis mokyklomis ir jos vietovėje veikiančiomis įstaigomis.

Mokyklų bibliotekos ateičiai (ang. „School Libraries for Future“)

2021 metais vykusioje IFLA konferencijoje „Dirbkime kartu ateičiai“ (angl. „Let’s work together for the future“) buvo akcentuotos penkios pagrindinės temos, kurias pritaikius mokyklos bibliotekai, galima naujai apsvarstyti **mokyklos bibliotekos vaidmenį ir funkcijas**:

1. **Bibliotekos įgalina** (ang. (School) Libraries Enable) – mokyklų bibliotekos įgalina asmenybę: jos suteikia tobulėjimo, *saviugdodos* galimybių ir kompetencijų įgijimo instrumentus; *remia inovacijas ir tyrimus*.
2. **Bibliotekos įkvėpia** (ang. (School) Libraries Inspire) – mokyklų bibliotekos yra įkvėpimo šaltinis, nes pritaikydamos kūrybiškus sprendimus *prisideda prie iniciatyvų ir išmanumo*.

3. **Bibliotekos įtraukia** (ang. (School) Libraries Include) – mokyklų bibliotekos įtraukia: jos rūpinasi visuomenės ir demokratijos ateitimi, pasiekia ir palaiko visą mokyklos bendruomenę, fondų ir įtraukiančių programų dėka [užtikrina, kad niekas neliktų nuošalyje](#).

4. **Bibliotekos kuria inovacijas** (ang. (School) Libraries Innovate) – mokyklų bibliotekos kuria inovacijas: jos įžvelgia ateities perspektyvas, [efektyviai pritaiko technologijas](#) ir kritiškai analizuoja technologijų poveikį mokymuisi, didaktikai ir pačiai bibliotekai.

5. **Bibliotekos tvarios** (ang. (School) Libraries Sustain) - mokyklų bibliotekos [prisitaiko ir išlieka vertingos](#) laikui bėgant. Jos yra įsipareigojusios saugoti aplinką, prisideda prie mokymo apie kultūros ir gamtos vertybes, palaiko ilgalaikių sprendimų priėmimo procesus pagal 17 Darnaus vystymosi tikslų (ang. Sustainable Development Goals), kurie apibrėžti JT darbotvarkėje 2030.

Kurti veikiančias mokyklų bibliotekas, reiškia palengvinti prieigą prie informacijos, skaitymo, tyrimų ir mokslo, praplėsti mokslo ir kultūros galimybes. Tokiu būdu sumažinama nelygybė, nes biblioteka suteikia galimybę sulyginti socialinius, ekonominius ir kultūrinius skirtumus. Trumpai tariant, biblioteka užtikrina teisę turėti prieigą prie informacijos ir teisę į kokybišką mokymąsi. Tai tiek vaikų, tiek ir suaugusiųjų teisės, apie kurias kalbama ketvirtame iš 2030 metų darbotvarkės tikslų „Kokybiškas išsilavinimas“. Šis tikslas numato užtikrinti visa apimantį ir lygiavertį kokybišką švietimą ir skatinti visą gyvenimą trunkantį mokymąsi.

Mokyklų pasaulis savo vaidmenį, vykdant sudėtingą užduotį siekti 17 Darnaus vystymosi tikslų, gali įgyvendinti efektyvindamas esančią arba naujai kurdamas pilnavertiškai veikiančią ir įtraukiančią mokyklos biblioteką. Mokyklos biblioteka, naudodama įvairius išteklius, plačią paslaugų ir veiklų gamą, vykdydama savitą mokyklos bibliotekos programą, tampa švietimo pasiūlos kokybės elementu. Būtent mokyklos bibliotekos universalumas leidžia efektyviai bendradarbiauti mokyklos viduje, integruojant įvairias disciplinas, ir išorėje su kitomis teritorijoje veikiančioms struktūroms, įskaitant viešąją biblioteką ir universitetų bibliotekas. Bendrų projektų vystymas gali tapti svarbiu faktoriumi plėtojant kognityvinius, metakognityvinius ir santykių laukus ir siekiant įgyti globalias kompetencijas. Jas galima apibrėžti kaip gebėjimą nagrinėti vietinės, pasaulinės ir kultūrinės reikšmės klausimus, suprasti ir toleruoti kitų pasaulėžiūrą, dalyvauti atviroje, priimtinoje ir veiksmingoje kultūrų sąveikoje ir imtis veiksmų siekiant bendros gerovės ir tvarumo. Tam, kad būtų galima harmoningai gyventi tarpkultūrinėse bendruomenėse, realizuoti savo profesinį potencialą kintančiuose (lanksčiuose) scenarijuose, efektyviai ir atsakingai naudoti komunikacines priemones (mažinant nepatikimos informacijos, informacijos srauto pertekliaus ir kt. riziką) bei konkuruoti siekiant įgyvendinti minėtą JT Darnaus vystymosi darbotvarkę 2030, globalios kompetencijos šiandien yra reikalingesnės nei bet kada anksčiau. (šaltinis: <http://www.oecd.org/pisa/pisa-2018-global-competence.htm>).

Todėl tikslas, kad biblioteka būtų kiekvienoje mokykloje¹ negali kelti abejonių. Mokyklos biblioteka yra tokia ne tik todėl, kad įrengta mokyklos pastate, bet todėl, kad ji glaudžiai susijusi su viskuo, kas vyksta mokykloje: mokomąja veikla, specialiais projektais, kultūrinėmis ir laisvalaikio iniciatyvomis. Čia mokiniai bendrauja, šviečiasi ir mokosi, joje atliekami tyrimai. Reikia atkreipti dėmesį, kad mokyklos biblioteka bus efektyvi tada, kai ji veiks visuose mokyklos padaliniuose, jei jie yra atskiruose pastatuose. Pavyzdžiui, Italijoje tokios mokyklos kaip Modenos „I.C.3“ (<https://www.ic3modena.edu.it>) ir I.C. via Nicolai di Roma (<https://icvianmnicolai.edu.it/>) yra kompleksinės įstaigos, kurių kiekviename padalinyje yra mokyklos biblioteka, kiekviena turi savo specializaciją. Nepriklausomai nuo to, maža ar didelė yra aptarnaujama mokyklos bendruomenė, biblioteka turi būti įsikūrusi ten, kur ją būtų galima greitai pasiekti iš anksto suplanavus arba spontaniškai, kada atsiranda poreikis informacijai, smalsumas praplėsti interesų lauką, noras peržvelgti įvairių autorių ir žanrų knygas, poreikis atitrūkti nuo realybės.

Bibliotekos pačios savaime yra „darnios“, nes nuolat užtikrina laisvą ir nemokamą prieigą prie informacijos ir skaitymo. Siekiant sukurti funkcionalią ir darnią biblioteką, būtina dėti pastangas.

¹ „BIOS, Biblioteka kiekvienoje mokykloje“ yra Italijos kampanijos, kurią 2010 metais pradėjo ENSIL, IASL ir IFLA, pavadinimas. Ji kilo iš Lourense H. Das išsvystytos idėjos su įvairiais pasaulio ekspertais, įskaitant šio teksto autorę.

Praktinio vadovo skaitytojai (kam skirtas praktinis vadovas)

Šis praktinis vadovas skirtas kelioms mokyklos bibliotekos veikla suinteresuotoms grupėms. Visų pirma, jį turėtų perskaityti **mokytojai**. Iš dalies dėl to, kad jie dažnai patys dirba mokyklos bibliotekoje ir į juos kreipiamasi kaip į informaciją galinčius suteikti asmenis. Tačiau svarbiausia priežastis yra geri akademiniai moksleivių pasiekimai, kurie svarbūs visiems mokytojams. Skaitymo, efektyvaus mokymosi kompetencijų įgijimas, tinkamos informacijos paieškos metodologijos supratimas, gebėjimas kritiškai ir kūrybiškai vertinti informaciją yra temos, aktualios visiems pradinės ar vidurinės mokyklos pedagogams. Būtina pažymėti, kad mokyklos biblioteka yra aktyvios ir kokybiškos didaktikos priemonė, padedanti mokytojams siekti ugdymo tikslų efektyviausiu ir prasmingiausiu būdu. „Patirtis rodo, kad tuomet, kai bibliotekininkai ir mokytojai dirba drauge, moksleiviai įgyja geresnių raštingumo, skaitymo, mokymosi, problemų sprendimo, informacijos ir komunikacijos technologijų naudojimo įgūdžių“. (IFLA/UNESCO Mokyklų bibliotekų manifestas, 1999).

Šis praktinis vadovas yra skirtas ir **moksleiviams**, kurie dažnai, ypač vidurinėje mokykloje, aktyviai prisideda prie mokyklos bibliotekos valdymo. Jiems svarbu, kad būtų užtikrinta jų teisė gauti paprastą ir saugią prieigą prie informacijos, kuria jie gali naudotis jų mokykloje veikiančios bibliotekos dėka. Jiems taip pat svarbu susipažinti su mokyklų, viešosiomis, universitetų ir kitomis bibliotekomis ir išmokti jomis naudotis. To reikės visą gyvenimą, o ne tik atliekant užduotis mokykloje.

Tėvai (ar globėjai) taip pat yra tiesiogiai įsitraukę į mokyklos bibliotekos valdymą ir į fondų papildymą. Jie turėtų domėtis mokyklos bibliotekos dotacijomis, paslaugų ir veiklos kokybe, jos vykdoma programa, nes tai yra indikatorius to, kokį dėmesį mokykla skiria mokymuisi ir moksleivių gerovei. Tarp svarstytinų kriterijų renkantis mokyklą savo vaikams, tėvai turėtų atsižvelgti ir į mokykloje veikiančią biblioteką.

Mokyklos direktorius vaidina esminį vaidmenį mokyklos bibliotekos kūrimo procese, palaikant ir vertinant mokyklos biblioteką, kuriant jos glaudų ryšį su pedagogais ir vietove. Direktoriai turėtų žvelgti į mokyklos biblioteką kaip į asmens savišvietai svarbų išteklių ir priemonę, įvairių disciplinų ir veiklų susiliejimo tašką, tiltą į ateitį, kai kalbame apie globalias kompetencijas, kurias galima įgyti mokyklos bibliotekoje. Be to, biblioteka prisideda prie mokyklos tapatybės ir istorijos fiksavimo, nes tampa mokyklos ugdymo ir kultūrinės veiklos dokumentų centru. Atidžiai suplanuotas ir sistemaiškai vykdomas dokumentų tvarkymas leidžia stebėti veiklą ir tapti žinių šaltiniu, skatinti stebėjimo ir vertinimo procesus.

Mokymo funkcijos neatliekantys darbuotojai mokyklos bibliotekoje gali rasti knygų ir kitų dokumentų, naudingų jų interesams ir poreikiams. Dažnai mokyklos bibliotekos dėka jie atranda viešosios bibliotekos ir kitus vietovėje esančius išteklius.

Mokyklų bibliotekos savo veiklą turėtų koordinuoti su **viešosiomis bei universitetų bibliotekomis**, kurios dažnai skundžiasi dėl to, kad jaunimas jose nesilanko ar nežino kaip jose orientuotis, kaip tinkamai atlikti paiešką, naudotis informacija. Viešųjų bibliotekų bibliotekininkai neturėtų žvelgti į mokyklos biblioteką kaip į konkurentę, jie turėtų vertinti mokyklos biblioteką kaip partnerį plačiausiame informacijos ir komunikacijos tinkle, prisidedantį prie sąmoningos ir aktyvios pilietinės visuomenės formavimo. Ir visi kiti veikėjai, bendradarbiaujantys su mokykla (knygynai, kultūrinės asociacijos, kt.) gali gauti informaciją ir naudingas žinias tam, kad kurtų bendrus projektus, iniciatyvas, organizuotų susitikimus su mokyklų bibliotekomis.

Tolesniuose puslapiuose pateikiame pagrindinę informaciją ir praktinius nurodymus padedančius kiekvienoje mokykloje įgalinti biblioteką ir sukurti paslaugas bei veiklos programas, papildančias ugdymą ir skatinančias susidomėjimą, leidžiančias pažinti ir įvertinti vietovės kontekstą, įgyti naudingų kompetencijų orientuojantis sudėtingame ir nuolat besikeičiančiame pasaulyje.

Bibliotekoje ne tik knygos! (Romos "Elisa Scala" mokyklos biblioteka. Foto: L. Marquardt, 2019)

Mokyklos biblioteka – sudėtingas nuolat augantis organizmas

Kiekviena bet kokio tipo ir dydžio biblioteka yra sudėtingas organizmas, visuma esminių elementų: erdvės ir su ja susijusių baldų, įrangos ir technologijų, knygų ir dokumentų fondų (fizinių ir skaitmeninių), personalo. Jos pagrindinis tikslas yra vartotojas, jo pažintiniai ir socialiniai poreikiai, interesai, įgūdžiai, žinios ir kompetencijos.

Norint sukurti veiksmingą biblioteką, neužtenka vien esminių elementų ir vartotojo svarbos suvokimo. Dar reikia, kad ši visuma derėtų su bibliotekos misija ir aplinka, kurioje ji įsikūrusi. Tai taikoma ir mokyklos bibliotekai. Kadangi jos paskirtis, pirmiausiai, yra ugdomoji, ji turi būti integruota tiek į vidinę mokyklos terpę: derėti su įvairiais mokyklos komponentais, tiek su išorinėmis įstaigomis (kitomis mokyklomis, viešąja biblioteka, kultūros įstaigomis ir kt.).

Kalbant apie mokyklos bibliotekos organizavimą ar reorganizavimą, pravartu žinoti „Penkis bibliotekininkystės dėsnius“, kuriuos 1931 m. suformulavo Indijos matematikas ir bibliotekininkas Shiyali Ramamrita Ranganathan (1892–1972):

1. Knygos turi būti naudojamos.
2. Kiekvienam skaitytojui - jo knyga.
3. Kiekvienai knygai - jos skaitytoją.
4. Taupyk skaitytojo laiką.
5. Biblioteka - augantis organizmas.

Trumpai apžvelkime jų įtaką mokyklos bibliotekai.

1. Knygos, kaip ir biblioteka, yra skirtos naudojimui. Tai gali atrodyti elementaru ir akivaizdu, tačiau pasitaiko mokyklų bibliotekų, kuriose prieiga prie knygų ir jų naudojimas yra gana sudėtingas. Knygos talpinamos į nepritaikytas lentynas, dažnai senas ir perpildytas, trumpos darbo valandos, darbuotojų trūkumas - tai yra keletas veiksnių, trukdančių prieigą ir optimalų išteklių naudojimą. Kaip rekomenduoja pats S. R. Ranganathan, biblioteka ir jos darbuotojai turi eiti link vartotojo ir pasirūpinti, kad biblioteka ir jos ištekliai būtų efektyviai naudojami.

2. Tarp knygų ir kitų bibliotekoje esančių dokumentų ir skaitytojų turi būti užmegztas abipusis ryšys. Skaitytojui negali būti suteikta „a“ knyga, galvojant, kad ji jam tinka. Jo knyga yra ta, kuri iš tikrųjų atitinka jo informacinius, pažintinius, pramoginius poreikius ir gebėjimus. Todėl svarbu, kad mokyklos bibliotekininkas sugebėtų patenkinti kiekvieno skaitytojo poreikį, žinotų, kaip padėti orientuotis informacijos gausoje, kaip suvaldyti nuolatinį informacijos srautą, trukdžius, blaškymąsi.

3. Knygų ir skaitytojų tarpusavio santykiuose kiekviena knyga turi rasti savo skaitytoją. Susipažinti su leidinių įvairove, žanrais ir autoriais yra labai svarbu tiek esamiems skaitytojams, tiek norint pritraukti neskaitančius. Net ir mažoje bibliotekoje dažnai yra knygų, kurios guli pamirštos. Svarbu „pagyvinti“ kolekcijas, išryškinti knygas, kurios gali sukelti skaitytojų susidomėjimą. Tarpininko funkciją gali atlikti atnaujintas katalogas, patogi vieta ir ypač bibliotekininkas - „tiltas“ tarp skaitytojų ir dokumentų. Jo įgūdžių dėka suteikiama informacinė pagalba vartotojams.

4. Biblioteka turi būti organizuota funkcionaliai, kad būtų užtikrintas efektyvus aptarnavimas, nešvaistant skaitytojo laiko. Paiešką palengvina nuolat atnaujinamas katalogas, supaprastintos išdavimo ir grąžinimo operacijos, teikiama aiški informacija apie bibliotekos paslaugas.

5. Veikianti, gyvybinga ir dinamiška mokyklos biblioteka yra glaudžiai susijusi su ją supančia aplinka, taigi, tiek su mokykla, kuriai ji priklauso, tiek su jos bendruomene, tiek su teritorija. Biblioteka organizuoja veiklą kryptingai ir sąmoningai, plėtoja ir atnaujinama fondus, iš naujo peržiūri erdves ir darbo laiką, tobulina paslaugas tam, kad sugebėtų patenkinti besikeičiančius vartotojų poreikius.

(Vaizdo šaltinis: [Le biblioteche scolastiche? Con il lockdown hanno scoperto le loro potenzialità \(08/09/2020\) - Vita.it](#)).

(Vaizdo šaltinis: [Hier schlägt das \(literarische\) Herz Dahlems | QIEZ](#)).

Prieš pradant: pažinti kontekstą ir kurti tinklą

Pradedant organizuoti ar atnaujinti mokyklos bibliotekos veiklą, pirmiausia reiktų perskaityti *IFLA Gaires mokyklų bibliotekoms*, laisva prieiga internete: <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/68/2/ifla-school-library-guidelines-lt.pdf>. Taip pat pravartu pasiskaityti šios srities literatūrą ir straipsnius, palaikyti ryšius su ekspertais ir darbuotojais, kurie turi nemažą darbo patirtį mokyklos bibliotekoje, apsilankyti efektyviai veikiančiose mokyklų bibliotekose. Itin svarbu pažinti vidinę bei išorinę aplinką. Dažnai apimti entuziazmo, skubėdami organizuoti ar atnaujinti savo mokyklos biblioteką, veikiame gerai neapgalvoję. Vis dėlto, pradėti reiktų nuo kruopščiai surinktos reikiamos informacijos, jos pagrindu parengto projekto ir tik tuomet imtis jo įgyvendinimo.

Preliminarus informacijos rinkimo, stebėjimo ir projektavimo etapas yra esminis, nes jis leidžia išsamiau pažinti ir suprasti aplinką kurioje veikia biblioteka, suvokti mokyklos bendruomenės poreikius ir lūkesčius, stipriąsias puses ir galimus kritinius aspektus, išteklius ir kliūtis. Šiame etape apibrėžiama vizija, numatomi trumpalaikiai, vidutinės trukmės ir ilgalaikiai tikslai, būtini šiai vizijai įgyvendinti, nustatomi stebėjimo ir vertinimo kriterijai. Jei pradame nuo situacijos, kuomet biblioteka niekada nebuvo ypač „spindinti“, derėtų suprasti kas nutiko, kaip pašalinti kliūtis ir kokią gerą buvusią patirtį panaudoti plėtrai. Jei kuriame naują biblioteką, reikia išsiaiškinti kokią bibliotekos viziją turi potencialūs vartotojai ir ko jie tikisi.

Toliau aprašomi 10 veiksmų ir priemonių punktų mokyklos bibliotekai įkurti pagal Fabio Venuda² „**Veiksmai ir priemonės mokyklos bibliotekai įkurti**“³.

- 1. Apibrėžti bibliotekos tikslus ir vaidmenį**, atsižvelgiant į mokyklos tipą. Parengti edukacinės veiklos, kurią ketinate vykdyti bibliotekoje ir su biblioteka, planą. Numatyti vartotojus: ar tai tik mokytojai ir mokiniai ar biblioteka atvira tėvams ir visai bendruomenei (kas būtų rekomenduojama).
- 2. Peržiūrėti knygų fondą**, jį atnaujinti ir numatyti nuoseklų kolekcijų plėtojimą, atsižvelgiant į bibliotekos paskirtį ir vaidmenį. Pasenę arba dovanų gęti tekstai, netinkami mokymo tikslams, turėtų būti nurašyti ir perduoti visuomenės naudojimui. Peržiūros etape būtina atkreipti ypatingą dėmesį ar tarp nurašomų knygų nėra pirmųjų leidimų, vertingų dokumentų ar reikšmingų tekstų istorikų studijoms, leidinių susijusių su vietovės istorija, kuriuos reiktų išsaugoti.
- 3. Iširti biblioteką supančią aplinką**, numatyti bendradarbiavimo galimybes su bibliotekomis ar vietinėmis bibliotekų sistemomis. Jei būtina, kurti naujus bendrystės ryšius susijusius su programinės įrangos (internetinis elektroninis katalogas) naudojimu, dalijimusi dokumentais ir

² Fabio Venuda, Milano universiteto profesorius ir Nacionalinės mokyklų bibliotekos komisijos narys– CNBS AIB

³ Dokumentas priemas: [Azioni-e-strumenti-1.pdf \(aib.it\)](#)

veikla. Jei nėra bendros programines įrangos su viešosiomis bibliotekomis, tuomet reikėtų prisijungti prie jau esamo mokyklų bibliotekų tinklo, o jei ir toks sprendimas neįgyvendinamas, reikia kreiptis į institucijas atsakingas už mokyklų bibliotekų veiklą.

4. **Nesinaudoti nemokama programine įranga**, nes ji negarantuoja įstatymų laikymosi, neatitinka galiojančių katalogavimo standartų, garantinės priežiūros ir tęstinumo, dėl ko duomenys gali būti neprieinami ateityje. Netgi šiuo metu rinkoje esanti programinė įranga gali neatitikti mokyklos bibliotekos poreikių dėl kainos, sudėtingumo, ją siūlančios įmonės įsipareigojimų.

5. **Paskirti bibliotekininką**. Juo gali būti mokytojas turintis pakankamai bibliotekininkystės įgūdžių arba norintis jų įgyti studijuojant.

6. **Rasti patrauklias patalpas** atitinkančias saugos reikalavimus. Pasirinkti baldus ir modulinės lentynas, kurios leidžia pertvarkyti erdves pagal bibliotekoje organizuojamas veiklas ir renginius.

7. **Parngti projektą kaip gauti lėšų** mokyklos bibliotekos įkūrimui ir numatyti jos valdymą bei finansavimą ateityje.

8. **Numatyti darbo laiką**, kuris atitiktų skaitytojų poreikius ir nepriklausytų nuo mokyklos darbo valandų, taip pat atsižvelgti į galimybę bendradarbiauti su bendruomene ir suteikti jai galimybę naudotis paslaugomis, fondais ir dalyvauti renginiuose.

9. **Įtraukti mokinius** į bibliotekos valdymo ir organizavimo veiklą, jie yra svarbus žmogiškieji ištekliai mokyklos bibliotekai.

10. **Aktyvuoti elektroninių knygų skolinimo paslaugą** (skaitmeninis skolinimas) ir apsirūpinti skaitmeniniam skaitymui reikalingomis priemonėmis, tokiomis kaip elektroninės skaityklės ar planšetiniai kompiuteriai. Patikrinti su programinės įrangos tiekėju, ar skaitmeninėje skolinimo platformoje esančių elektroninių knygų bibliografinius duomenis galima integruoti į elektroninį katalogą. Biblioteka privalo turėti katalogą, kaip prieigos tašką prie savo dokumentų (tradicinių ar skaitmeninių). Jei kyla abejonių, reikėtų kreiptis pagalbos ir patarimo į bibliotekų asociacijas ar ekspertus.

Mokyklos bibliotekos prasmės pirmiausia reikia ieškoti jos edukacinėje funkcijoje, todėl svarbu, kad biblioteka būtų visapusiškai įtraukta į strateginį planą, mokymo programas ir ugdymą, kad prisidėtų prie švietimo įstaigos, kuriai ji priklauso, tikslų įgyvendinimo. Be to, nė viena mokykla, tuo pačiu ir jos biblioteka, nėra atskiros salos: jos turi puoselėti tvirtus bendravimo ir bendradarbiavimo ryšius su jas supančia aplinka (kitomis mokyklomis, bibliotekomis, kultūrinėmis asociacijomis ir kt.). Todėl kuriant bibliotekos programą, svarbu žinoti, kokius santykius mokykla palaiko su kitomis mokyklomis ir jos vietovėje veikiančiomis kitomis įstaigomis, ar egzistuoja įstaigų tarpusavio bendradarbiavimo tinklas, kurį vienija bendri tikslai, projektai, ištekliai ir pan.

Tinklo kūrimą reikia suprasti ne tik kaip ryšius su kitomis įstaigomis ar bibliotekomis, jis prasideda pačioje mokykloje. Todėl svarbu, kad „bibliotekos projektas“ nebūtų vieno žmogaus ar mažos grupės reikalas. Idėja turi būti plačiai aptarta, paviešinta, dauguma mokyklos bendruomenės narių turi būti įtraukti į projekto veiklą ir laikyti jį savu. Nauja bibliotekos koncepcija, t.y. inovatyvi, dinamiška, viliojanti ir stimuliuojanti biblioteka, turi plisti ir įsilieti į mokyklos kultūrą bei ugdymą.

Kai kuriose šalyse įprasta, kad mokyklų bibliotekos susijungusios į bendrus tinklus. Italijoje daugelis mokyklų bibliotekų tinklų veikia jau kurį laiką ir gali būti tinkamu pavyzdžiu bei padėti išvengti klaidų, atsirandančių dėl neprofesionalios programinės įrangos knygoms kataloguoti ir išdavimui tvarkyti, taip pat pasisemti erdvių organizavimo idėjų, dalintis projektais ir iniciatyvomis.

Toliau aprašoma keletas mokyklų bibliotekų tinklų pavyzdžių Italijoje.

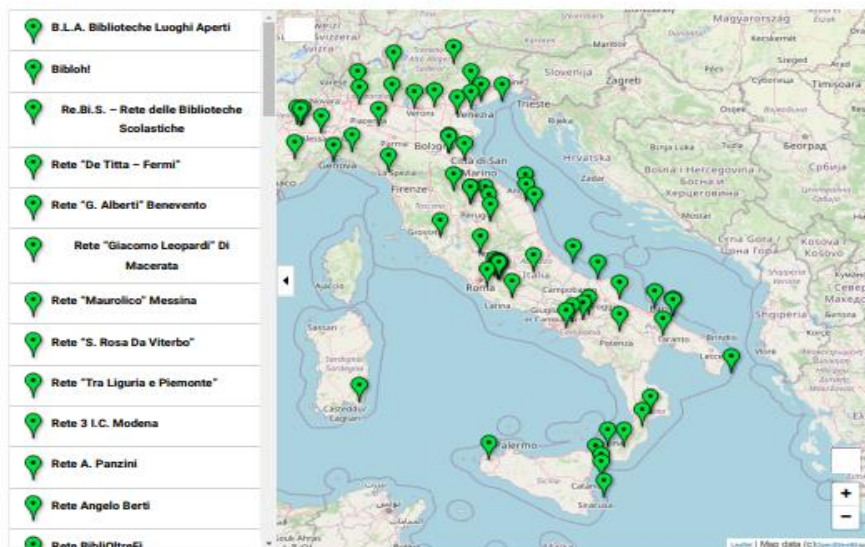

Mokyklų bibliotekų tinklų koordinavimas (**CRBS**, www.bibliotechescolastiche.com), pradėjo veikti 2019 m. Jį koordinuoja Turino Licėjus „Massimo D'Azeglio“. Tikslas – vykdyti bendradarbiavimo projektą nacionaliniu mastu, dalintis patirtimi, idėjomis ir įrankiais bei rasti sprendimus, užtikrinančius mokyklos bibliotekos tvarumą laikui bėgant. CRBS priklauso daug tinklų, kiekviename iš jų yra dešimtys mokyklų ir dešimtys bibliotekų – pavyzdžiui, Turino / Pjemonto tinklą sudaro apie 50 mokymo įstaigų (<https://trlpiemonte.biblioteche.it/>)

2021 m. rudenį aktyvuotas **SIBIS** portalas (Integruota mokyklų bibliotekų sistema, <https://www.bibliotecheinnovative.it/>). Šio portalo tikslas sukurti inovatyvių mokyklų bibliotekų tinklo valdymo sistemą tam, kad nacionaliniu lygmeniu būtų skatinamas mokyklų bibliotekų bendradarbiavimas ir keitimasis informacija, gerą patirtimi, darbuotojų kvalifikacijos kėlimas bei bendras dalyvaujančių bibliotekų portalas.

(SIBIS portalo ekranas - <https://www.bibliotecheinnovative.it/>)

Italijos mokyklų bibliotekų tinklų žemėlapis, gretimai pateiktas informacinis lapelis su kiekvienos bibliotekos aprašymu: https://www.bibliotecheinnovative.it/le-reti/?sb_show=only_network

Nuo 2022 metų kovo mėnesio SIBIS portalas integruotas į Švietimo ministerijos pagrindiniame puslapyje esantį skyrių „Inovatyvios mokyklų bibliotekos. Skaityti, rašyti, dalintis“ ([Biblioteche scolastiche innovative \(istruzione.it\)](https://www.bibliotecheinnovative.it)).

Dar vienas pavyzdys yra nacionalinis mokyklų bibliotekų tinklas „Biblòh!“ (<https://bibloh.medialibrary.it/home/index.aspx>), kuris glaudžiai bendradarbiauja su CRBS, daug dėmesio skiria mokyklos bibliotekos funkcionalumui ir estetikai, jo tikslas yra skatinti motyvuojančią ir teigiamą patirtį.

Pavyzdžiu gali būti tėvų tinklas „ARTU - Associazione Rete Territorio Unito“ (<https://www.artuassociazionegenitori.com/>), kuris veikia daugiau nei dvidešimt metų ir skatina šeimų bendrus interesus ir aktyvų suaugusiųjų, vaikų ir jaunimo dalyvavimą veiklose, tame tarpe bibliotekose.

Profesiniu lygmeniu tinklą sudaro Italijos bibliotekų asociacija (AIB, <https://www.aib.it/>) ir Nacionaline mokyklų bibliotekų komisija (<https://www.aib.it/struttura/commissioni-e-gruppi/cnbs/>).

Vieta, erdvės ir baldai

IFLA nustatė dvidešimt tendencijų, į kurias turi atsižvelgti sprendimus priimančios asmenys ir bibliotekos (taigi ir mokyklų bibliotekos) tam, kad permąstyty jų teikiamas paslaugas, erdves ir veiklą. Dvi iš jų yra susijusios su virtualiomis nuotoliniu būdu teikiamomis paslaugomis, prie kurių plitimo prisidėjo pandemija, su nauju požiūriu į fizines erdves ir į bibliotekininko, kaip pagalbininko ir tarpininko socialinį vaidmenį. (IFLA naujausių tendencijų ataskaita 2021 m. <https://repository.ifla.org/handle/123456789/1830>)

Mūsų santykis su informacija ir mokymosi suvokimas tikrai pasikeitė. Tai ypač pajutome pandemijos laikotarpiu. Jis keisis ir toliau. Dėl to mokymosi erdvės taip pat turi būti pertvarkytos taip, kad mokymas būtų aktyvesnis ir veiksmingesnis, padėtų aktyviai įtraukti mokinius į tyrinėjimo ir tyrimų kelią, pasitelkiant įvairias strategijas ir išteklius. Šiame procese svarbu pabrėžti bibliotekos svarbą besimokančiam, tai yra, bibliotekai išskirti patalpas centrinėje, matomoje, lengvai pasiekiamoje ir tinkamai atskirtoje vietoje. Reikia atkreipti dėmesį, kad mokyklos pastate įsikūrusi bibliotekos erdvė yra ne tik materialus, fizinis elementas, tai kartu yra ir edukacinis bei kultūrinis objektas, galintis suaktyvinti ir palaikyti savarankiško skaitymo ir pažinimo kelią. Ji turi perteikti organiškumo, kompaktiškumo, įvairovės idėją.

Jei mokyklos biblioteka nedidelė, pavyzdžiui, mokyklos klasė paversta į biblioteką, ji vis tiek turi būti suskirstyta į funkcines zonas: informavimo ir aptarnavimo erdvė, skaityklos, mokslinių tyrimų erdvė, dokumentų saugykla, bibliotekininko darbo vieta. Šios erdvės gali būti lanksčiai transformuojamos pagal poreikius. Pavyzdžiui, naudojant lentynas ant ratukų, galima paruošti tikslines erdves individualiam mokymuisi ar nedidelėms grupėms. Kitu atveju, visas lentynas sustūmus prie vienos sienos, atsilaisvinusią didesnę erdvę galima panaudoti kolektyviniam skaitymui, susitikimui su autoriais ar dirbtuvėms.

Dizainas turėtų remtis UDL (angl. „Universal Design for Learning“) kriterijais. UDL - universalus mokymosi dizainas yra terminas, sukurtas Architekto Ronald Mace ir yra skirtas apibūdinti novatorišką projektavimo metodą, kurio paskirtis - kurti prieinamą įtraukią aplinką įvairiai žmogaus veiklai (nuo būsto iki naudojamų gaminių, nuo mokslui ir laisvalaikui skirtų erdvių iki urbanistikos

bei kt.). Tam, kad gaminys ar pastatas būtų UDL, jis turi atitikti visus šiuos septynis universalios dizaino principus:

1. Lygiateisiškumo principas - viskas, kas sukurta, turi būti prieinama visiems, tinkama įvairių gebėjimų žmonėms.
2. Lankstumo principas – galimybė lanksčiai naudoti, pritaikant įvairiems įgūdžiams.
3. Paprastumo ir intuityvumo principas – naudojimas yra lengvai suprantamas, nepriklausomai nuo vartotojo patirties, žinių, kalbos įgūdžių.
4. Informacijos suvokimo principas – esminė informacija turi būti pateikta taip, kad būtų gerai suprantama atsižvelgiant į įvairius galimus vartotojų būdus ar negalias.
5. Saugumo principas – turi būti sumažinta rizika ir nepageidaujamų ar nenumatytų veiksmų pasekmės.
6. Fizinio patogumo principas – viskas, kas suprojektuota, turi būti naudojama pasitelkus minimalias fizines pastangas, maksimalų judesių ekonomiškumą.
7. Optimalumo principas – tinkamas dydis ir erdvė priėjimui ir naudojimui.

(Kauno „Varpo“ gimnazijos biblioteka. Vaizdo šaltinis: <https://www.varpas.kaunas.lm.lt/biblioteka-ic/>)

(Kėdainių „Ryto“ progimnazijos biblioteka. Vaizdo šaltinis: <https://www.rytas.kedainiai.lm.lt/veikla/biblioteka>)

Mokyklos bibliotekos baldai turi būti: 1) funkcionalūs, tvirti, atsparūs, saugūs; 2) padengti ugniai atspariais ir netoksiškais dažais; 3) estetiškai patrauklūs. Dėl saugumo ir patvarumo reikėtų rinktis specialiai bibliotekoms sukurtus gaminius. Nerekomenduojama naudoti įprastos masinės gamybos, skirtos asmeniniam naudojimui, baldų, nes yra rizika, kad, pavyzdžiui, dėl lentynų nestabilumo, gali nukristi knygos ir kt. Saugumas ir nelaimingų atsitikimų prevencija yra esminiai aspektai.

Kartais, norint radikaliai transformuoti erdvę ir paversti ją vieta, turinčia savo sielą, tapatybę, intriguojančią ir kviečiančią užėiti, nereikia jokių ypatingų architektūrinių intervencijų, pakanka perdažyti patalpą tinkamai pasirinkus spalvas, pakeisti baldus.

Įdomus intervencijos „prieš“ ir „po“ pavyzdys yra 2018 m. atidaryta Pianello Val Tidone (PC) IC biblioteka. <https://bibloh.medialibrar>

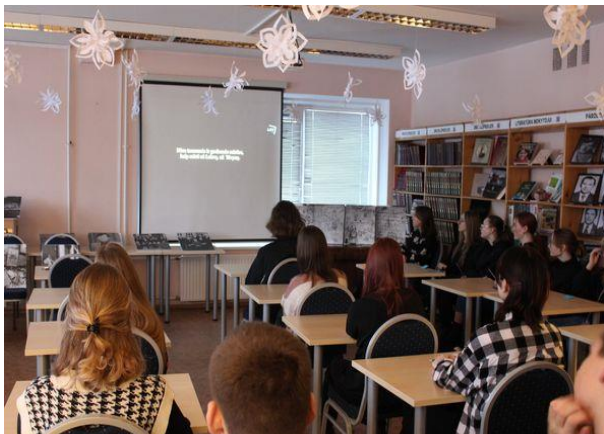
Biblioteka, kaip mokymosi aplinka

Kalbant apie mokyklos bibliotekos erdvių išdėstymą, IFLA gairėse mokyklų bibliotekoms siūlomas „**learning commons**“ modelis, tai yra, biblioteka suprantama kaip mokymosi aplinka, kuri palengvina ir daro mokymąsi prasmingą ir motyvuojantį. Tai netradicinio mokymosi erdvė, kur susilieja formalusis ir neformalusis mokymasis.

Taikant šį modelį erdvės yra suprojektuotos taip, kad taptų **daugiafunkcėmis**. Kitaip tariant, jos turi būti lengvai transformuojamos, pritaikomos skirtingiems poreikiams: individualiam tyrimui, grupiniam darbui, susitikimams su autoriumi, tarnauti kaip laboratorijos erdvė ir kt. Tai turi būti derinama su tinkamu spalvų ir dekoracijų pasirinkimu, nes tokiu būdu skatinamas bendravimas, bendradarbiavimas, kuriamas geras psichologinis klimatas. Jauki įtraukianti aplinka skatina stabtelėti ir vėl į ją sugrįžti.

Tinkamas „learning commons“ pavyzdys yra sukurtas Welsberg / Monguelfo-Tesido pradinėje mokykloje (žr. nuotrauką), Bolzano provincijoje, kur biblioteka iš tikrųjų yra mokymosi erdvė
(<https://www.Ssp-welsberg.it/unsere-schulen/grundschule-welsberg/>)

Mokymosi erdvė Utenos A. Šapokos gimnazijos bibliotekoje. Vaizdo šaltinis:
https://www.facebook.com/asgbiblioteka/?locale=lt_LT

Mokyklos erdvėse pasklidusi biblioteka

Jos paskirtis yra pasiekti potencialius vartotojus jų buvimo vietoje, ten, kur jie stoviniuoja ar eina pro šalį. Dėl to kai kurios mokyklos plečia skaitymo pasiūlą ir galimybes pritraukti skaitytoją bei paskatinti jų susidomėjimą naudodamos „**pasklidusią biblioteką**“.

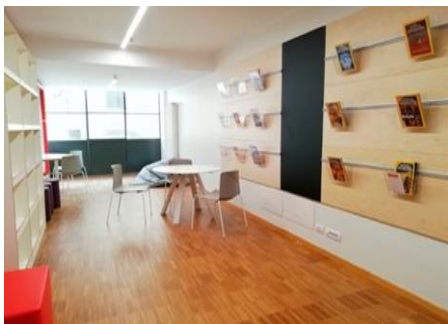
Tokią biblioteką kurti galima palapsniui, atsižvelgiant į turimus finansinius išteklius. Pavyzdžiui, išplėsti mokyklos centrinę biblioteką, perkelti nedidelę dalį kolekcijų į strategines mokinių susitelkimo vietas, tokias kaip koridorius. Šias erdves galima paversti skaitymo kampeliais, galima naudoti dekoracijas, primenančias vietovės istoriją, įžymų asmenį, kurio vardu mokykla pavadinta, supančią aplinką ar surengti kampelio apipavidalinimo konkursą mokinių tarpe.

Šie vaizdai apie erdvės „metamorfozę“ iliustruoja projekto „Skaitymo kampelis“ idėją, kurią sukūrė Arkit. Serena Rubino Licėjui „Vivona“ Romoje.

(„Reading Corner“ (skaitymo kampelis) Dante – Arkit. Serena Rubino projektas L.Cl. Vivona, Roma)

Mokyklos erdvėse pasklidusi biblioteka gali tapti sprendimu, jei trūksta vietos tikrajai centrinei bibliotekai. Tokiu atveju, galima pasirinkti „pasklidusią biblioteką“, kuri visame pastate būtų padalyta į teminius skyrius. Biblioteka gali būti įsikūrusi šalia laboratorijų, kaip pavyzdžiui vidurinės mokyklos „Pascoli“ biblioteka. Levi-Montalcini Turine (Arch. Raffaella Magnano projektas / AREA PROGETTI ir Archisbang, toliau nuotraukoje).

(Mokyklos erdvėse pasklidusi biblioteka Turino „Pascoli“ vidurinėje mokykloje – Nuotrauka: L. Marquardt, 2019 m.)

Kūrybiškas bibliotekos įrengimas

Šioje dalyje, siūlome keletą idėjų, kurios yra pateiktos „Sinnos“ išleistoje knygoje (Marquardt, Perego & Soria, 2012).

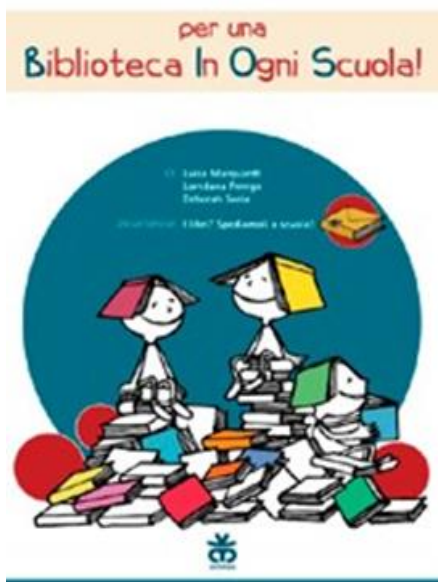
("BiblioSuvich", I.C. "San Giovanni" di Trieste Nuotrauka: Ark. Daniela Scarpa)

- Kalbant apie bibliotekos apstatymą, jame gali dalyvauti vietos profesinio mokymo centras ar smulkus verslas. Tai rekomenduotina ypač gaminant baldus pagal užsakymą, nes jie turi atitikti konkrečius poreikius ir būti susiję su teritorijos tradicijomis.

- Vyresni vaikai ar tėvai gali nupurkšti netoksiškais ir ugniai atspariais dažais metalines sandėliavimo lentynas. Toks darbas skatina bendradarbiavimo dvasią ir bendrumo jausmą.

- Tinkamas sprendimas gali būti parduotuvių, mugių, įstaigų, bankų arba naudotų daiktų pardavėjų parduodami baldai, jei jie yra geros būklės ir atitinka saugos kriterijus.

- Kūrybinis perdirbimas: galimas pakartotinis įvairių prietaisų naudojimas, pavyzdžiui, senas amerikietiškas šaldytuvas gali būti prikeltas naujam gyvenimui kaip parodos eksponatas su užrašu „Atnaujinkime klasiką“;

- pirminių vežimėlis panaudojamas išduodamoms knygoms gabenti iš klasės į klasę; galima naudoti net variklio dangtį ar automobilio dureles, ant kurių su magnetais pritvirtinus spalvotas naujų knygų viršelių fotokopijas galima „keliauti“!

- Atraminės kolonos pritaikymas: bibliotekoje ar už jos ribų esančias kolonas mokiniai gali dekoruoti grafičiais ar kitokia technika įgyvendindami bendrą kūrybinį projektą.

- Teminiai krepšeliai: gali būti naudojami medžiaginiai krepšeliai, pirkti vietiniuose turguose ar pagaminti tėvų, amatininkų ar dailės mokyklos mokinių ir užpildyti knygomis bei kitomis priemonėmis.

- Teminiai iliuminatoriai: senų orlaivių ar laivų iliuminatoriai su sumažintomis naujausių knygų viršelių fotokopijomis arba aktualia tema, skirti skristi ar išplaukti pasitelkus vaizduotę ir smalsumą!

- Seną kompiuterio monitorių (iki galo išmontuotą ir nudažytą ryškiomis spalvomis) galima paversti į gražią dėžę, kurioje gali tilpti tai, kas naudingiausia ar mieliausia (nuo saldainių iki raštinės reikmenų ar svarbios knygos).

- Naujausi leidiniai gali būti patalpinti spalvotose vaisių dėžutėse (jei dėžutės pagamintos iš medžio, būtina pasirūpinti, kad nebūtų atplaišų. Nušlifluotas jas derėtų kruopščiai nudažyti sluoksnį suformuojančiais dažais).

- Dekoracijos: galima papuošti bibliotekos sienas priklijuojamais lipdukais.

- Skaitymo kampeliui pakartotinai panaudoti seną fotelį ar supamą krėslą (žr. nuotrauką kairėje).

- Išdažyti sieną magnetiniais akrilinais dažais ir sukurti lentą, kuri bus naudojama kaip bendravimo ir kūrybiškumo erdvė (kaip „BiblioSuvich“ Trieste, žr. nuotrauką aukščiau).

(Fotelis skirtas pasakojimui Maastrichto pradinės mokyklos bibliotekoje. Nuotrauka: L. Marquardt, 2015)

Skaitmeninės erdvės

Bibliotekos erdvės yra ne tik fizinės, bet ir skaitmeninės. COVID-19 pandemija išryškino prieigos prie kokybiškų skaitmeninių išteklių svarbą. Tai pamoka, kuri bus svarbi ir ateityje. Todėl skaitmeninė mokyklos bibliotekos erdvė turėtų būti traktuojama taip pat, kaip ir fizinė, siekiant pabrėžti vartotojo svarbą ir palengvinti prieigą prie informacijos.

Skaitymo, informacinio ir medijų raštingumo ugdymas yra labai svarbus norint įgyti globalias kompetencijas. Taip pat būtina vystyti kritinį bei kūrybinį mąstymą, kurie būtini mūsų sudėtingame pasaulyje. Skaitymo ugdymo svarba dažnai minima daugelio mokyklų strateginiuose planuose, tačiau apie tai trūksta informacijos mokyklų internetinėse svetainėse. Svarbu, kad jau iš pagrindinio puslapio galima būtų suprasti, koks dėmesys yra skiriamas skaitymo ugdymui, taip informuojant šeimas ir visus, kurie lankosi svetainėje. Kadangi mokyklos bibliotekai tenka pagrindinis vaidmuo skaitymo, informacijos ir medijų ugdyme, ji turi turėti savo internetinį puslapį ar dar geriau - skyrių mokyklos svetainėje. Čia nuotolinis lankytojas turi gauti pagrindinę informaciją apie bibliotekos ypatybes, siūlomas paslaugas, darbo valandas ir prieigos būdus, veiklos programą, nuorodą į internetinį katalogą, nuorodą į bibliotekos tinklaraštį, jei toks yra.

(Bibliopoint Perlasca Romoje. Vaizdo šaltinis: <https://www.ic-perlasca.edu.it/bibliopoint>)

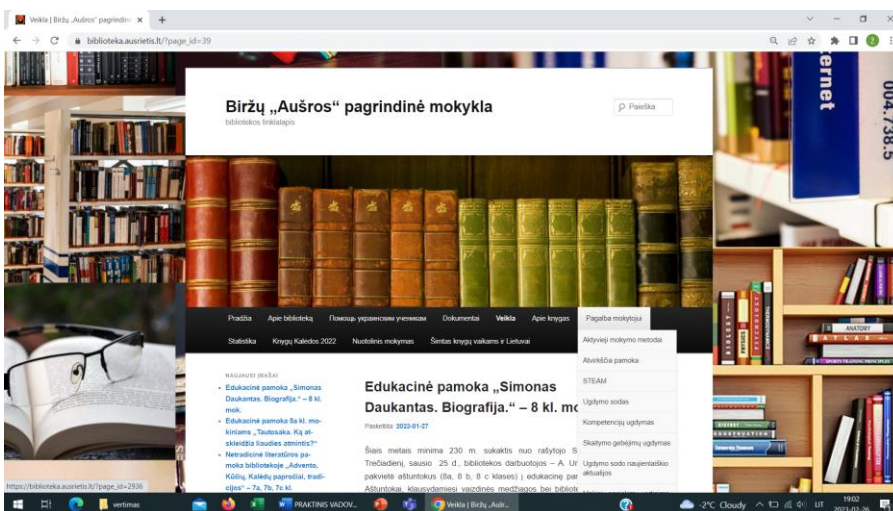
Mokyklos biblioteka turėtų sukurti savotišką virtualų informacijos stalą (ang. virtual reference desk), skyrių, skirtą teminiams informacijos ištekliams. Jis turi būti parengtas atsižvelgiant į specifinius mokyklos interesus ir mokymo ir mokymosi poreikius. Čia galima pateikti internetinę užklausą bibliotekininkui (pvz., „Klauskite bibliotekininko“, ang. „Ask/a/Librarian“) ir gauti asmeninę konsultaciją, sužinoti dominančią informaciją.

Karantinas dėl Covid-19 pandemijos stipriai paskatino mokyklos skaitmeninimo procesą. Mokyklos biblioteka taip pat turi sukurti savo skaitmeninę erdvę ir suteikti galimybę visiems savo vartotojams naudotis virtualia vartotojo paskyra. Joje turėtų būti galima naudotis skaitmeniniais ištekliais ir skaitmeniu dokumentų skolinimusi, galimybė išsaugoti savo pastabas, gauti informaciją apie konkrečius asmeninius interesus atitinkančias naujienas.

Italijoje atsirado paslaugų, tokių kaip MLOL Scuola (<https://scuola.medialibrary.it>) ir Rete Indaco (<http://reteindaco.sebina.it/>). Jas kuriant buvo įvertinta mokyklų bibliotekų specifika, pavyzdžiui, skaitmeninio skolinimo paslauga, leidžianti pasiskolinti kelis to paties pavadinimo dokumentus. Vartotojas gali atsisiųsti ir skaityti savo kompiuteryje ar mobiliajame įrenginyje (planšetiniame kompiuteryje, išmaniajame telefone) elektronines knygas, kurias biblioteka leidžia naudoti ribotą laiką (paprastai dvi savaites). Pasibaigus skolinimo galiojimo laikui, failas tampa nebetinkamas naudoti.

Atsižvelgiant į švietimo, ugdymo ir kultūrinės veiklos dokumentacijos funkciją, kurią turėtų vykdyti mokyklos biblioteka, svarstyta galimybė sukurti skaitmeninį dokumentacijos archyvą. Labai dažnai įvairių veiklų, projektų dokumentacija nėra išsaugoma ir didelę edukacinę, kultūrinę ir socialinę vertę turinti patirtis nevirsta bendromis didaktinėmis žiniomis. Mokykla turėtų parengti aiškią švietimo, ugdymo ir kultūrinės dokumentacijos politiką, kuri neapsiribotų vien administraciniu archyvavimu. Biblioteka galėtų atlikti pagrindinį vaidmenį šioje srityje – dokumentuoti įvairių projektų ir veiklų procesus, skatinti jų sklaidą ne tik viduje, bet dalytis dokumentacija su kaimyninių mokyklų mokytojais ar švietimo srities žinovais.

Galiausiai, reikėtų apsvarstyti mokyklos bibliotekos buvimo socialiniuose tinkluose galimybę. Socialiniai tinklai gali būti labai naudingi bendraujant su biblioteka, palaikant ryšius su esamais vartotojais ir pritraukiant naujus. Be abejo, visais atvejais reikia užtikrinti asmens duomenų apsaugą.

(Biržų „Aušros“ pagrindinės mokyklos bibliotekos tinklapis. Vaizdo šaltinis: <https://biblioteka.ausrietas.lt/>)

Fondai

Mokyklos biblioteka turi komplektuoti knygas ir kitus išteklius įvairiose laikmenose (daugialypes terpes, skaitmeninius, internetinius ir t.t.), kurie būtų įdomūs ir naudingi skaitytojams. Fondai turi būti plėtojami įvairiu pagrindu: siekiant patenkinti ugdymo programų poreikius, grožinės literatūros knygos laisvalaikio skaitymui, skatinant knygų sklaidą ir kt. Bet koku atveju minimalus fondas daugiau nei 500 mokinių turinčioje mokykloje turėtų sudaryti ne mažiau kaip 6000 egzempliorių. Ji turėtų būti papildyta bent 3 egzemplioriais vienam mokiniui per metus (Carroll/IFLA, 1990).

Fondų komplektavimas vis dar yra skaudi tema mokyklų bibliotekoms: dažnai trūksta reguliaraus finansavimo, kuris leistų darniai vystytis, taip pat jaučiamas žinių apie naujausius leidinius trūkumas. Nuo praėjusio amžiaus devintojo dešimtmečio pradžios iki šių dienų vaikų knygų leidyba labai išaugo tiek kiekybe, tiek kokybe. Todėl knygos turėtų būti atrenkamos labai tiksliai, atsižvelgiant į skaitytojų pomėgius (ne tik tuos, kurie jau žinomi, bet ir tuos, kuriuos norite paskatinti) ir knygų kokybę (aktualūs ir gerai parašyti tekstai, estetiškos iliustracijos, gera bendra išvaizda).

Bibliotekininko užduotis yra kurti visiems prieinamus fondus, tai reiškia, ir tenkinti specialiųjų poreikių turinčius vartotojus: pirkti knygas stambiu šriftu, garsines knygas, knygas su specifiniais šriftais ar pasitelkiant alternatyvią komunikaciją AAC (ang. Augmentative Alternative Communication). AAC – tai komunikacijos forma, pakeičianti ar papildanti žodinę kalbą, siekiant išreikšti kasdienes poreikius. Tarp dažniausiai naudojamų simbolių sistemų, ypač knygų kūrimo, yra Vaizdo komunikacijos sistema (PCS) ir *Widgit Literacy Symbols* (WLS). Kokybės ir prieinamumo kriterijai yra taikomi ir skaitmeniniams ištekliams, vaizdo žaidimams bei programėlėms.

(„BiblioDewey“ „Alighieri“ IC, Turino)

Siekiant užtikrinti subalansuotą fondų plėtrą ir išvengti rizikos dėl pernelyg asmeninio ar paviršutiniško pasirinkimo, kai pirkiniai labiau atitinka bibliotekininko, o ne visos mokyklos

bendruomenės interesus, rekomenduojama, kad mokyklos biblioteka turėtų aiškia fondų komplektavimo politiką. Ji turėtų būti apibrėžta komplektavimo gairėse. Tai yra dokumentas, nustatantis fondo ypatybes, kūrimo būdus, įtraukimo ir nurašymo kriterijus, įskaitant ir dovanotų leidinių atrankos problemą (dažnai jie nėra aktualūs mokyklos bibliotekai, užima vietą ir gaišamas laikas juos tvarkant).

Prižiūrint fondą būtina periodiškai daryti atranką. Šį procesą vaizdžiai galima palyginti su augalų auginimu - būtina nuolat ravėti, genėti ir atjauninti pasėlius. Nusidėvėjusios, nešvarios, sugadintos knygos su byrančiais puslapiais gali turėti atstumiantį poveikį, nuvertinti skaitymą ir pačią biblioteką. Kaip tokiu atveju elgtis? Kaip nustatyti knygų ir dokumentų (įskaitant daugialypės terpės) tinkamumą ar netinkamumą? Kaip įvertinti, kuriuos talpinti į lentyną, dėti į sandėlį, o kuriuos išmesti? Šiuo atveju pravartu vadovautis penkiais kriterijais:

1. Klaidinantis turinys.
2. Menkavertis tekstas.
3. Susidėvėjusi išvaizda.
4. Pasenęs turinys.
5. Neatitinka esamo fondo specifikos.

Atsižvelgiant į pirmąjį bibliotekininkystės dėsnį, kolekcijos turi būti kruopščiai plėtojamos, prižiūrimos ir naudojamos. Todėl labai svarbu jų reklama, pateikimas skaitytojui, tiek fizinėje, tiek skaitmeninėje erdvėje. Paprasčiausias pristatymas yra padėti knygas ant nugarėlės, kai matomas jų viršelis (žr. nuotrauką apačioje). Tai ypač naudinga darželiuose ar pradinėje mokykloje.

(Biblioteca BiblioPoint I.C. „Perlasca“, Roma. Šaltinis: <https://www.ic-perlasca.edu.it/bibliopoint>)

(„BiblioSuvich”, I.C. „San Giovanni” di Trieste, Nuotrauka: Arch. Daniela Scarpa)

Be to, svarbus ir ženklinis naujienų pristatymas, informacinės skrajutės, nedidelių teminių parodų rengimas. Lygiai taip pat biblioteka gali pristatyti naujienas arba naujus, bet visada įdomius skaitinius, ypač kokio nors reikšmingo įvykio ar jubiliejaus proga, savo interneto svetainėje.

Mokyklos biblioteka, kaip ir visos kitos bibliotekos, įsigyja knygas ir dokumentus pirkdama, gaudama dovanų, skolindamasi ir jais keisdamasi. Viena iš kolekcijų kūrimo formų gali būti fondų ir projektų parama. Pavyzdžiui Italijoje vykdomi projektai „Io leggo perché”⁴ (it. Skaitau, nes) ir „Le biblioteche di Antonio”⁵ (it. Antonio bibliotekos).

Kaip buvo minėta praeitame skyriuje, specifinė mokyklos bibliotekos funkcija yra susijusi su mokyklos dokumentacijos komplektavimu. Tai gali būti mokykloje parengti mokinių darbai, referatai, projektų medžiaga, bibliotekos parengta dokumentacija įvairioms progoms, pavyzdžiui, mokyklos įkūrimo metinių proga ar veikėjo, kurio garbei ji pavadinta, gimimo ar mirties minėjimo proga.

Siekiant sudominti skaitytojus naudinga įrengti temines lentynas: „Tėvų lentyną“ (apie tėvystę, raidos psichologiją, pagalba susidūrus su probleminėmis situacijoms šeimoje ir kt.), „Darbotvarkė 2030“ (apie darnaus vystymosi tikslus ir kaip prisidėti prie jų realizavimo, pvz. atsakingas

⁴ Nacionalinė skaitymo skatinimo kampanija, kurią organizavo Italijos leidėjų asociacija (AIE), remiama Kultūros ministerijos, Bibliotekų ir autorių teisių generalinio direktorato ir Knygų ir skaitymo centro, bendradarbiaujant su Švietimo ministerija, ir įgyvendinta bendradarbiaujant mokytojams, knygų pardavėjams, studentams ir leidėjams bei visuomenei. Per dešimt metų nuo jos įkūrimo mokyklų bibliotekoms buvo padovanota daugiau nei milijonas knygų. <https://www.ioleggoperche.it/>.

⁵ „Antonio bibliotekos“ yra „SinnoS“ projektas, kuris kasmet, nuo 2006 m., finansuoja mokyklos bibliotekos įkūrimą ar plėtrą ypač nepalankioje aplinkoje esančiose vietovėse, dovanodamas geriausias knygas vaikams. <https://www.sinnos.org/le-biblioteche-di-antonio/>.

vartojimas), „Profesinis informavimas“ (dokumentiniai ir internetiniai ištekliai apie įvairias studijų kryptis ir profesijas), „Metodinė lentyna“ (mokytojams) ir pan.

Vis labiau tarpusavyje susijusiame, daugiataučiam ir daugiakalbiame pasaulyje svarbu puoselėti tarpkultūrinį ir kalbinį aspektą. Vertingas šaltinis norint sužinoti apie reprezentatyviausias įvairių pasaulio šalių vaikų literatūros knygas yra Merilendo universiteto Tarptautinė vaikų skaitmeninė biblioteka (ICDL) (<http://www.childrenslibrary.org/>).

Norint kad bibliotekoje skaitytojai rastų reikiamą leidinį, būtina tvarkyti katalogą, tai yra, pagal standartus aprašyti, indeksuoti ir klasifikuoti bibliografinius ir dokumentinius išteklius. Katalogas yra kaip tiltas tarp vartotojų ir dokumentų. Šiuolaikinėje bibliotekoje turėtų būti kompiuterizuotas ir internetinis viešosios prieigos katalogas.

Kalbant apie kompiuterizuotą katalogavimą, pravartu naudoti profesionalią valdymo programą, kuri gali būti bendrinama su mokyklų bibliotekų tinklu ir (ar) vietinių viešųjų bibliotekų tinklu. Investuoti į tai - reiškia siekti efektyvesnio, naudingesnio ir ilgainiui pigesnio rezultato, kuris taupytų laiką bei žmogiškuosius išteklius.

Kataloguojant turi būti laikomasi ISBD (ang. International Standard Bibliographic Description) Tarptautinio standartinio bibliografinio aprašo ir nacionalinių katalogavimo taisyklių.

Dokumentų paieškai svarbu naudoti reikšminius žodžius arba skaitmeninius kodus, kurie išreiškia knygos ar dokumento temą. Tokia yra universalioji dešimtainė klasifikacija. Štai 10 pagrindinių UDK skyrių:

- 0 Bendrasis skyrius
- 1 Filosofija. Psichologija
- 2 Religija. Teologija
- 3 Socialiniai mokslai
- 4 Laisvas nuo 1961 m.
- 5 Matematika ir gamtos mokslai
- 6 Taikomieji mokslai. Medicina. Technika
- 7 Menas. Kūryba. Pramogos. Sportas
- 8 Kalba. Kalbotyra. Literatūra
- 9 Geografija. Biografijos. Istorija

UDK klasifikacija dėl savo praktiškumo labai greitai išplito visame pasaulyje. Nuo 1988 m. ji naudojama ir Lietuvos bibliotekose.

Tam, kad būtų įmanoma surasti reikiamą knygą lentynoje, ant knygų nugarėlės ar krašto užrašomas UDK numeris ir autorinis indeksas (pirmos trys autoriaus pavardės raidės ar pirmos trys knygos pavadinimo raidės). Be šių elementų knygoje rašomas inventorinis numeris. Darželyje ir pradinėje mokykloje literatūrą naudinga klasifikuoti pagal žanrus, raktinius žodžius, amžiaus grupes, galima naudoti ženklavimo sistemą piktogramomis. Pavyzdžiui, vadinamąją „System Celbiv“ (žr. paveikslėlį žemiau), kurios piktogramos suprantamos jaunesiems skaitytojams.

Nome simbolo	
	PRIMI LIBRI E LIBRI GIOCATTOLO
	FAVOLE E FIABE
	MITI E LEGGENDE
	FANTASCIENZA
	AVVENTURA
	GIALLI
	ROSA
	FUMETTI
	FANTASY
	VIAGGI E RACCONTI STORICI
	COMICI
	HORROR
	LIBRI GAME
	TEATRO
	POESIA
	RACCONTI Prima fascia d'età
	RACCONTI DI RAGAZZI Prima fascia d'età
	RACCONTI Seconda fascia d'età
	RACCONTI DI RAGAZZI Seconda fascia d'età
	VIAGGI E RACCONTI STORICI
	WESTERN

Pasitaiko, kad jungiant mokyklas ar gaunant dovanų iš kitų bibliotekų ant viršelio atsiranda nuosavybės antspaudai. Antspaudus pakanka dėti knygos puslapiuose, priekinę dalį paliekant nepažeistą. Viršelis yra kaip knygos veidas, jei jis švarus ir besišypsantis, tai skatina skaityti, domėtis ir gerbti knygą.

Knygos sukurtos naudoti – jos atgyja ir gyvuoja, kai jas skaitome, todėl jos turi cirkuliuoti. Tačiau atsitinka taip, kad pasiskolinęs vartotojas pamiršta gražinimo terminą. Norint to išvengti, knygoje galima įlipinti lapelį, kuriame bus įrašytas priminimas su gražinimo data. Jį galima pasigaminti patiems, galbūt priderinus prie bibliotekos logotipo, ir užklijuoti ant vidinės viršelio pusės (ne ant viršelio!).

N.° Inv.9347 CDD: 945 SAL-Sto biblioteca Scolastica "Fantastica" Restituirò questo libro entro il:	
30/04/2019	
12/05/2020	
31/10/2020	

Tinkamai sukurtos ir profesionaliai sutvarkytos (pagal standartus ir normas kataloguotos), prižiūrimos, atnaujinamos ir lengvai prieinamos kolekcijos reklamuoja pačios save. Apie jas kalbama „iš lūpų į lūpas“, jaunieji skaitytojai vieni kitiems pasakoja apie patirtis bibliotekoje ir kur rasti jiems skirtą knygą. Siūloma knygų įvairovė (fizinė ir skaitmeninė) moko vertinti įvairias kūrybines išraiškas, literatūros žanrus, supažindina su istorija, tyrinėjimais, moksliniais atradimais, išradimais. Tūkstančiai istorijų, slypinčių knygose, skatina pažinti save kaip asmenybę.

Meilės skaitymui ir tyrinėjimui negalima primesti, jos negalima išmokyti, tačiau galima sukurti geriausias sąlygas – erdves, kolekcijas, įrankius, veiklą – kad būtų skatinama ir palaikoma skaitymo motyvacija (Eleuteri, 2021). Skaitymas yra **aktyvus ir kūrybiškas** pažinimo kelias, atviras abejonėms ir tyrinėjimams, o tai suteikia galimybę vystytis ir tobulėti.

Mokytojai ir bibliotekos darbuotojai kartu su mokyklos ir vietos bendruomenės nariais turi sukurti optimalias sąlygas, kurios padėtų vaikams, paaugliams ir jaunimui rasti savąjį kelią ne tik tarp knygų žanrų įvairovės, skaitymo pomėgių, bet ir gyvenime.

Paslaugos ir veikla

Mokyklos biblioteka turėtų užtikrinti tiek knygų išdavimą į namus, tiek skaitmeninių išteklių visapusišką naudojimą. Paslaugos turėtų būti teikiamos visą mokyklos darbo laiką, jei bendruomenei naudinga – ir prailgintomis darbo valandomis ar savaitgaliais. Turi būti optimaliai išnaudojamos bibliotekos teikiamos paslaugos, suteikiama galimybė skaityti, mokytis, atlikti užduotis vietoje ar nuotoliniu būdu pasinaudoti prieiga prie enciklopedijų, periodinių leidinių ir kt. Taip pat teikiamos reprodukcijos (atsižvelgiant į autorių teisių nuostatas), užtikrinamas tinkamas informacinis konsultavimas.

Ugdyti skaitymo ir tyrinėjimo įgūdžius

Tarptautinis penkiolikmečių EBPO PISA 2018 tyrimas, kuris apima 3 pastoviąsias sritis: skaitymo gebėjimų, matematikos ir gamtamokslio raštingumo, nurodė, kad Lietuvos penkiolikmečių vertinamų sričių pasiekimai tarptautinėse reitingų lentelėse figūruoja žemiau EBPO vidurkio. PISA tyrimų duomenys naudojami kaip šalies išsilavinimo kokybės matas, parodantis pasirengimo lygį tolesniam akademiniam mokymuisi, profesiniam rengimuisi ar darbo rinkai. Skaitymo gebėjimų menki pasiekimai turi neigiamos įtakos tiek asmeniniame gyvenime, tiek socialiniame bei ekonominiame lygmenyje. Žinių amžiuje šis gebėjimas tampa pagrindiniu žmogaus, kaip savarankiškos, laisvos, sugebančios kritiškai mąstyti ir priimti apgalvotus sprendimus asmenybės, formavimuisi.

Skaitymui turi būti suteiktas ypatingas dėmesys, kadangi tai yra viena iš pagrindinių priemonių, leidžiančių suvokti mus supančius ir galinčius trikdyti sudėtingus reiškinius. Skaitymas taip pat svarbus emocijų ir pojūčių pažinimui (kurie nesuprasti ar neigiamai išgyventi gali sukelti elgesio problemų, nesuvaldomų reakcijų), gali pagerinti dialogą su savimi ir kitais asmenimis ir yra esminis augančiam vaikui.

Natūralu sieti biblioteką su skaitymo veikla (skaitymas balsu, animuotas skaitymas, susitikimai su autoriumi ir (ar) iliustratoriumi, bendras skaitymas kartu). Daug rečiau ji siejama su tyrimais, tyrinėjimais, atradimais. Vis dėlto, kaip egzistuoja skaitymo malonumas ir siekiama sudaryti palankiausias sąlygas, kad skaitymas įsitvirtintų kaip įprasta praktika ir taptu įpročiu visam gyvenimui, toks pats dėmesys turi būti skirtas ir lavinant pomėgį tyrimams bei atradimams.

INVALSI tyrime (Marzoli ir Papa, 2019) buvo išryškintas glaudus ryšys tarp mokyklos bibliotekos kokybės ir mokinių pasiekimo rezultatų. Tai yra svari priežastis, dėl kurios būtina investuoti į mokyklos biblioteką. Perkeltine prasme galima teigti, jog biblioteka savyje sujungia dvi „sielas“ – vieną, susijusia su skaitymu, kitą – su tyrimu. Skaitymo ir tyrinėjimo veikla papildo ir sustiprina viena kitą. Todėl mokyklos biblioteka turi sugebėti nukreipti mokinius tinkama linkme link savarankiško tyrinėjimo, siūlydama erdves, galimybes, progas, skatinančias smalsumą ir susidomėjimą skaityti, atlikti tyrimus, mokytis.

Skaitymo skatinimas

Pabrėžtina tai, kad mokykloje skaitymo skatinimas turi būti ne tik atskirų dalykininkų, bet visų mokytojų rūpestis. Veiklų, susijusių su skaitymo skatinimu, gali būti įvairių. Jas reikia planuoti pagal mokyklos tipą, norimus pasiekti tikslus, prieinamus išteklius. Jų įgyvendinimas priklauso nuo žmogiškųjų resursų, pakankamo knygų skaičiaus, erdvių ir kitų faktorių. Toliau pateikiama keletas idėjų skaitymo skatinimui.

Galima pradėti nuo klasikinių „skaitymo valandų“ (sukuriant tinkamą atmosferą ir taip sužadinant mokinių smalsumą), susitikimų su autoriais ir iliustratoriais, įvairių komunikacijos būdų derinimo kuriant vaizdo įrašus, knygų anonsus (ang. book trailer) ir kitų medijų bei socialinių tinklų panaudojimo.

Rankdarbiai, piešimas, grafika gali motyvuoti tuos, kurie susiduria su skaitymo sunkumais, nemėgsta būti dėmesio centre ar nedrįsta imtis iniciatyvos. Šie užsiėmimai leidžia išreikšti save ir atskleisti savo kūrybingumą: pvz. kuriant bibliotekos logotipą ir (ar) bibliotekos skirtukus ypatingo įvykio proga ir kt.

Naudingi įvairūs žaidimai pristatant knygas ir jų kino versijas, kada ištraukų skaitymas gretinamas su filmų ištraukų peržiūra, „Lobio paieškos“ - kada reikia rasti tam tikrą knygą, atspėti autorių, surasti tikslią informaciją. „Keliautojo lagaminas“ – nuėjus į kitas klases atpasakoti mėgstamą knygą ir raginti ją perskaityti.

Nereikia pamiršti tokių formų kaip mokykloje organizuojamos knygų parodos, bendradarbiavimas su vietiniais knygynais, parodų lankymas (vietinių, nacionalinių ar tarptautinių), teminių bibliografijų, specifinių rubrikų publikavimas mokyklos bibliotekos svetainėje ar tinklaraštyje. Ypač svarbu skelbti leidybos naujienas apie knygas vaikams, paaugliams ir suaugusiems.

Akcijos suteikia galimybę organizuoti skaitymo skatinimo veiklas. Tokie renginiai kaip spalį vykstantis „Tarptautinis mokyklų bibliotekų mėnuo“ (ang. ISLM – **International School Library Month**), kurį jau kelis metus organizuoja IASL, leidžia užmegzti tarptautinius bendrystės ryšius tarp mokyklų ir siūlo įvairias veiklas, pvz. skirtukų gaminimą ir jų apsikeitimą tarp mokyklų („Bookmark Project“, <http://www.iasl-online.org/events/islm/islm-projects.htm>). Dar viena akcija - balandžio 23 d. minima Pasaulinė Unesco knygos ir autorių teisių diena.

(Tarptautinio mokyklų bibliotekų mėnesio plakatas Lietuvoje)

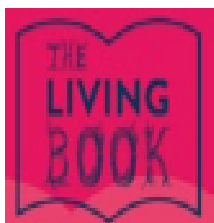
(Tarptautinis mokyklų bibliotekų projektas „Baltų literatūros savaitė 2022“ Kauno Bernardo Brazdžionio mokyklos biblioteka. Vaizdo šaltinis: <https://www.brazdzionis.lt/paslaugos/biblioteka/>)

Šiaulių Dainų progimnazijos biblioteka. Tarptautinė skaitymo vonioje diena. Vaizdo šaltinis: [Dainiečiai paminėjo Tarptautinę skaitymo vonioje dieną - InMedio \(jimdofree.com\)](https://www.inmedio.com).

Be tarptautinių renginių kiekviena šalis turi savas tradicijas, pvz. Italijoje vyksta “Maggio, mese dei libri” (it. „Gegužė, knygų mėnuo“) (<https://www.ilmaggiodeilibri.cepell.it/>), „Libriamoci a scuola“(it. „Pasinerkime į knygas mokykloje“), „Io leggo perché“ (it. „Aš skaitau, nes“), Pasaulinė vaikų ir paauglių diena (lapkričio 20 d.).

Taip pat galima organizuoti veiklas, norint pažymėti žymių asmenybių ir įvykių, susijusių su mokykla ir gyvenama vietoje, sukaktis. Skaitymo patirtis gali būti pagilinta naudojant išmaniąsias technologijas, programas ir socialinius tinklus.

Projektas „**The Living Book: Augmenting reading for life**“ (ang. Gyvoji knyga: Skaitymas visam gyvenimui) apjungia skaitymą ir skaitmeninę kūrybą, siekiant skatinti ilgalaikę meilę knygoms ir skaitymui tarp 9–15 metų mokinių. Projektas siūlo aktyviai įtraukti mokinius į tokias veiklas kaip, pavyzdžiui, knygų turinio susiejimas su tinkle jau esančiu turiniu naudojant QR kodus arba trumpų, bet efektingų istorijų apie jų mėgstamas knygas kūrimas socialiniuose tinkluose. Projekto puslapyje (<https://thelivingbook.eu/it/>) yra prieinami įvairūs ištekliai.

Viena iš strategijų, skatinančių skiepyti meilę skaitymui ir knygai, gali būti bendras skaitymas virtualioje erdvėje pagrįstas kooperacijos principu, kaip numato Europos Sąjungos projektas „**ReadTwinning**“. Jo esmė - derinti mokyklinę veiklą su asmeniniais interesais ir skatinti mainus tarp mokinių, mokyklų, kultūrų ir šalių. <https://readtwinning.eu/it/>.

www.thelivingbook.eu - www.thelivinglibrary.eu

THE LIVING BOOK

Enhancing the reading experience:
FIVE IDEAS FOR SCHOOLS AND SCHOOL LIBRARIES

01 Link book content and web content using QR-codes. QR-codes can be printed on post-it or detachable labels and inserted in printed book to connect their content with web resources.

02 Encourage students to create Instagram stories, Facebook stories, Snapchat stories or YouTube videos with reasons to read a book they loved. Reading groups can also use video stories to offer glimpses into their activities. Use the hashtags #bookstories, #enhancedreading and #thelivingbook in posting your videos.

03 Use the free, open Living Library platform (thelivinglibrary.eu) or other web-based tools to collect texts, images, videos, sounds and other web-based content that could be used to enhance and deepen the reading experience. Share your collections on social media.

04 Use geo-referencing and timelines to locate places, events, characters of a book (many tools for geo-referencing and timelines are available for free on the web: among them, knightlab.northwestern.edu/projects/ and Google Maps).

05 Use QR-codes and/or augmented reality tools to connect real places to book content. A guide to many relevant tools is available in the Toolkits section of The Living Library (thelivinglibrary.eu/toolkits).

THE LIVING BOOK PROJECT IS CO-FUNDED BY THE ERASMUS+ PROGRAMME OF THE EUROPEAN UNION. Erasmus+

5 idėjos mokykloms ir mokyklų bibliotekoms. [Five Ideas Reading Groups TheLivingBook.pdf](https://www.thelivinglibrary.eu/Five_Ideas_Reading_Groups_TheLivingBook.pdf) (thelivinglibrary.eu)

Naujausi statistiniai duomenys patvirtina būtinybę imtis stiprių, aktyvių ir inovatyvių metodų tam, kad paskatinti jaunimą skaityti. Tai aktualu visoms Europos mokykloms.

(Laisvalaikio skaitiniai bibliotekoje "BiblioBella", nuotrauka M.Priore, 2018)

Informacinių ir skaitmeninių gebėjimų ugdymas

Gebėjimas nepasimesti mus supančiuose sudėtinguose dalykuose yra labai svarbus ne tik mokantis, bet ir kasdieniniame gyvenime. Informacinėje gausoje, kurioje gyvename, susirūpinimą kelia „infodemijos“ (**informacinės pandemijos**) reiškinys, susijęs su informacijos pertekliumi ir greitu žinių platinimu, kurios dažnai yra klaidingos, netikslios ar tik apytikslės. Šis reiškinys išryškina plačiai paplitusius sunkumus atpažįstant vadinamąsias „netikras naujienas“ arba riziką remtis išankstinius nusistatymus patvirtinančia ir savas mintis atitinkančia informacija.

IFLA – Kaip atpažinti melagenas.

Mokėjimas užduoti sau klausimus, kritiškas ir kūrybiškas mąstymas, mokėjimas formuluoti hipotezes ir rasti sprendimus, gebėjimas dirbti su kitais asmenimis yra tik keli gyvybiškai svarbūs „minkštieji įgūdžiai“ (ang. “soft skills“). Šie įgūdžiai svarbūs užtikrinant pilietinės visuomenės plėtrą (įskaitant skaitmeninę). Mokykla ir jos biblioteka turi rūpintis informacinių ir skaitmeninių gebėjimų ugdymu.

Reikėtų žinoti, kad Europos šalys yra įsipareigojusios įgyvendinti Skaitmeninę darbotvarkę suskirstytą į septynias pagrindines veiklos sritis:

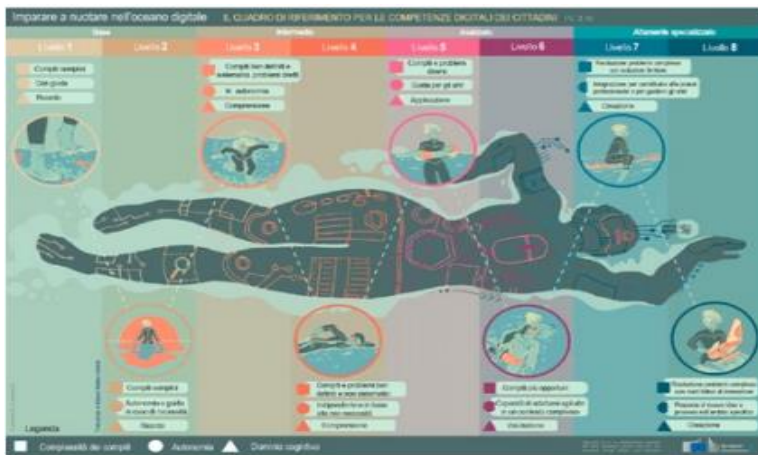
1. *Dinamiška skaitmeninė bendroji rinka.* Užtikrinti, kad nauja bendroji rinka suteiktų galimybę naudotis skaitmeninio amžiaus privalumais.

2. *Sąveika ir standartai.* Būtina užtikrinti veiksmingą IT produktų ir paslaugų sąveiką, kad būtų sukurta tikra skaitmeninė visuomenė.
3. *Pasitikėjimas ir saugumas.* Skatinti pasitikėjimą internetu ir saugumą internete.
4. *Sparčiojo ir itin spartaus interneto prieiga.* Kad ekonomika sparčiai augtų, būtų kuriamos darbo vietos ir gerovė, o piliečiai galėtų naudotis norimu turiniu ir paslaugomis, būtinas itin spartus internetas.
5. *Moksliniai tyrimai ir inovacijos.* Europa privalo daugiau investuoti į mokslinius tyrimus ir plėtrą ir užtikrinti, kad geriausios idėjos būtų įgyvendintos rinkoje.
6. *Skaitmeninio raštingumo didinimas, įgūdžių gerinimas ir įtraukties stiprinimas.* Skaitmeniniame amžiuje žmonėms turėtų būti suteikiama daugiau galių ir užtikrinama didesnė laisvė veikti, o naudotis šiomis galimybėmis neturėtų trukdyti nei asmens padėtis, nei įgūdžių stoka.
7. *IRT teikiama nauda ES visuomenei.* Išmaniai naudodamiesi technologijomis ir informacija, galėsime spręsti visuomenei kylančius uždavinius, tokius kaip klimato kaita ir gyventojų senėjimas.

<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:LT:PDF>

Norint pasiekti minėtus tikslus septyniose probleminėse srityse numatytais priemonėmis, pagrindinį vaidmenį vaidina **skaitmeniniai piliečių gebėjimai**, kurie yra: informacinis ir skaitmeninis raštingumas; komunikacija ir bendradarbiavimas; medijų raštingumas; skaitmeninio turinio kūrimas (įskaitant programavimą); sauga (įskaitant orientavimąsi skaitmeniniame pasaulyje ir gebėjimus kibernetinio saugumo srityje); su intelektine nuosavybe susiję klausimai; problemų sprendimas; kritinis mąstymas.

Norint vadintis „skaitmeniniais“ piliečiais (gebančiais orientuotis skaitmeninėje erdvėje, galinčiais sumaniai ja naudotis), piliečiai turi suprasti, kaip skaitmeninės technologijos gali padėti komunikacijai, kūrybiškumui ir inovacijoms ir kokie yra pagrindiniai principai, mechanizmai bei logika, kuriais jie remiasi. Jie turėtų gebėti naudotis skaitmeninėmis technologijomis aktyviai pilietinei veiklai ir socialinės įtraukties tikslais, bendradarbiauti su kitais asmenimis ir būti kūrybiškais siekiant asmeninių, socialinių ar ekonominių tikslų, kartu mokėti valdyti ir saugoti informaciją, jos turinį, duomenis ir skaitmeninę tapatybę bei žinoti apie programines įrangas, įrenginius, dirbtinį intelektą ar robotus ir mokėti efektyviai jais naudotis. Trumpai tariant, kalba eina apie „**mokėjimą plaukti skaitmeniniame vandenyne**“ (DigComp 2.1 modelis – iliustracija kitame psl.).

(Imparare a nuotare nell'oceano digitale – fonte: DigComp v. 2.1)

Bet prieš pradėdami mokyti mokinius turime išsiaiškinti savo skaitmeninių gebėjimų lygį. Europos lygmeniu parengta piliečių skaitmeninės kompetencijos sandara t.y. **DigComp** modelis⁶, kuriame išskirtos 5 kompetencijų sritys: 1) Informacijos ir duomenų raštingumas; 2) Komunikacija ir bendradarbiavimas; 3) Skaitmeninio turinio kūrimas; 4) Saugumas; 5) Problemų sprendimas.

Švietimo srityje buvo sukurtas **DigCompEdu** (Redecker ir Punie, 2017) modelis, kuris pedagogams leidžia išsamiai įsivertinti skaitmenines kompetencijas. Modelis yra suskirstytas į šešias su profesine veikla susijusias sritis (Bocconi, Earp ir Panesi, 2018):

- 1 sritis – **Įsitraukimas ir profesinis tobulėjimas**: skaitmeninių technologijų naudojimas profesinėje srityje komunikacijai, bendradarbiavimui ir profesiniam augimui.
- 2 sritis – **Skaitmeniniai ištekliai**: jų nustatymas, bendrinimas ir skaitmeninių išteklių ugdymui kūrimas.
- 3 sritis – **Mokymosi ir mokymo praktikos**: skaitmeninių technologijų naudojimas ir taikymas mokymosi ir mokymo procesuose.
- 4 sritis – **Mokymosi vertinimas**: skaitmeninių strategijų ir instrumentų naudojimas siekiant pagerinti vertinimo praktikas.
- 5 sritis - **Moksleivių galimybių vertinimas**: skaitmeninių technologijų naudojimas siekiant paskatinti įtrauktį, į mokinį orientuotą mokymą ir aktyvų dalyvavimą.
- 6 sritis – **Pagerinti moksleivių skaitmeninius gebėjimus**: padėti moksleiviams kūrybiškai ir atsakingai naudoti skaitmenines technologijas informacijai, komunikacijai, turinio kūrimui, asmeninei gerovei ir problemų sprendimui.

Svarbu, kad mokytojai ir bibliotekos darbuotojai įgytų, tobulintų bei nuolatos atnaujintų informacinius ir skaitmeninius gebėjimus tam, kad galėtų kuo geriau atlikti savo pareigas.

⁶ https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/10/DigComp_2.1_translation_LT.pdf

IFLA ir daugybė bibliotekų asociacijų pabrėžia, kad biblioteka šioje srityje gali daug ką nuveikti. Išsilavinęs mokyklos bibliotekininkas, bendradarbiaujant kartu su mokytojais, turėtų suplanuoti ir įgyvendinti medijų ir informacinio raštingumo (MIR) bei skaitmeninių įgūdžių ugdymo programą.

Keletas informacinio raštingumo ugdymo modelių

Specifinė mokyklos bibliotekininko kompetencijos sritis (be skaitymo skatinimo) yra informacinio raštingumo ugdymas, tyrinėjimo ir tyrimų veiklos skatinimas. Siekiant sukurti tinkamas informacinio raštingumo ugdymo programas (kurios turi būti kuriamos kartu su mokytojais ir integruotos į mokymo programą) galima efektyviai išnaudoti modelius, kuriuos sukūrė tyrinėtojai mokslininkai ir bibliotekų asociacijos.

„American Library Association“ (Amerikos bibliotekų asociacija) (ALA, 1998) apibrėžė 29 rodiklius 9 informacinio raštingumo lygiams, kurie padalyti į 3 viena kitą papildančias sritis: 1) „Information Literacy“ (liet. informacinis raštingumas), 2) „Independent Learning“ (liet. savarankiškas mokymasis) ir 3) „Social Responsibility“ (liet. socialinis atsakingumas)

Remiantis šiuo modeliu informacijoje mokantis orientuotis moksleivis geba:

- Efektyviai ir veiksmingai rasti prieigą prie informacijos;
- Kitiškai ir kompetentingai vertinti informaciją;
- Naudoti informaciją tikslingai ir kūrybingai.

Savarankiškai besimokantis moksleivis:

- Ieško informacijos, atitinkančios jo interesus;
- Vertina skaitymą ir kitas kūrybiškas informacijos išraiškas;
- Siekia tobulumo ieškant informacijos ir generuojant žinias.

Socialiai atsakingas moksleivis moka savarankiškai:

- Pripažinti informacijos svarbą demokratinei visuomenei;
- Eitiškai naudotis informacija ir informacinėmis technologijomis (šis aspektas yra kaip niekada svarbus, atsižvelgiant į kibernetinių patyčių, savaiminio žalojimosi, naudojimosi iškreiptomis medijomis pavojais);
- Efektyviai bendradarbiauja su kitais tam, kad pasiektų ir sukurtų informaciją.

Kitas informacinio raštingumo modelis yra 2018 metais Amerikos mokyklų bibliotekų asociacijos „Association of American School Librarians“ (AASL), išleisti standartai (žiūrėti paveikslėly).

Standartai yra suskirstyti į šešis pagrindus: 1) Inquire (liet. klauskite), 2) Include (liet. įtraukite), 3) Collaborate (liet. bendradarbiaukite), 4) Curate (liet. rūpinkitės), 5) Explore (liet. tirkite), 6) Engage (liet. įsipareigokite). Pagrindai padalinti pagal 4 sritis ir kompetencijas - I) Think - mąstyti (pažintinis); II) Create - kurti (psichomotorinis); III) Share - dalintis (emocinis); IV) Grow - augti (vystymasis). Išsamesnę informaciją galima rasti čia: [AASL-Standards-Framework-for-Learners-pamphlet.pdf](#)

A wheel chart illustrating the relationship of the components within the AASL Standards Framework structure.

SHARED FOUNDATIONS AND KEY COMMITMENTS						
	I. INQUIRE	II. INCLUDE	III. COLLABORATE	IV. CURATE	V. EXPLORE	VI. ENGAGE
DOMAINS AND COMPETENCIES	Build new knowledge by inquiring, thinking critically, identifying problems, and developing strategies for solving problems.	Demonstrate an understanding of and commitment to inclusiveness and respect for diversity in the learning community.	Work effectively with others to broaden perspectives and work toward common goals.	Make meaning for oneself and others by collecting, organizing, and sharing resources of personal relevance.	Discover and innovate in a growth mindset developed through experience and reflection.	Demonstrate safe, legal, and ethical creating and sharing of knowledge products independently while engaging in a community of practice and an interconnected world.
A. THINK	<p>Learners display curiosity and initiative by:</p> <ol style="list-style-type: none"> Formulating questions about a personal interest or a particular topic. Relating prior and background knowledge as context for new meaning. 	<p>Learners contribute a balanced perspective when participating in a learning community by:</p> <ol style="list-style-type: none"> Articulating an awareness of the contributions of a range of learners. Adopting a discerning stance toward points of view and opinions expressed in information resources and learning products. Deepening their understanding of cultural relevancy and placement within the global learning community. 	<p>Learners identify collaborative opportunities by:</p> <ol style="list-style-type: none"> Demonstrating their desire to broaden and deepen understandings. Developing new understandings through negotiating in a learning group. Deciding to solve problems informed by group interaction. 	<p>Learners act on an information need by:</p> <ol style="list-style-type: none"> Determining the need to gather information. Identifying possible sources of information. Making careful choices about information sources to use. 	<p>Learners develop and satisfy personal curiosity by:</p> <ol style="list-style-type: none"> Reading widely and deeply in multiple formats and write and create for a variety of purposes. Reflecting and questioning assumptions and possible misconceptions. Engaging in inquiry-based processes for personal growth. 	<p>Learners follow ethical and legal guidelines for gathering and using information by:</p> <ol style="list-style-type: none"> Responsibly applying information, technology, and media to learning. Understanding the ethical use of information, technology, and media. Evaluating information for accuracy, validity, social and cultural context, and appropriateness for need.
B. CREATE	<p>Learners engage with new knowledge by following a process that includes:</p> <ol style="list-style-type: none"> Using evidence to investigate questions. Devising and implementing a plan to fill knowledge gaps. Generating products that illustrate learning. 	<p>Learners adjust their awareness of the global learning community by:</p> <ol style="list-style-type: none"> Interacting with learners who reflect a range of perspectives. Evaluating a variety of perspectives during learning activities. Representing diverse perspectives during learning activities. 	<p>Learners participate in personal, social, and intellectual networks by:</p> <ol style="list-style-type: none"> Using a variety of communication tools and resources. Establishing connections with other learners to build on their own prior knowledge and create new knowledge. 	<p>Learners gather information appropriate to the task by:</p> <ol style="list-style-type: none"> Seeking a variety of sources. Collecting information representing diverse perspectives. Systematically questioning and assessing the validity and accuracy of information. Organizing information by priority, topic, or other systematic scheme. 	<p>Learners construct new knowledge by:</p> <ol style="list-style-type: none"> Problem solving through cycles of design, implementation, and reflection. Creating through self-directed pursuits by drawing and making. 	<p>Learners use valid information and reasoned conclusions to make ethical decisions in the context of knowledge by:</p> <ol style="list-style-type: none"> Ethically using and reproducing others' work. Acknowledging authorship and demonstrating respect for the intellectual property of others. Including elements in personal knowledge products that allow others to credit content appropriately.
C. SHARE	<p>Learners adapt communication and exchange learning products with others in a cycle that includes:</p> <ol style="list-style-type: none"> Interacting with content presented by others. Providing constructive feedback. Acting on feedback to improve. Sharing products with an authentic audience. 	<p>Learners exhibit empathy with and tolerance for diverse ideas by:</p> <ol style="list-style-type: none"> Engaging in informed conversation and active debate. Contributing to discussions in which multiple viewpoints are taken into account. 	<p>Learners work productively with others to solve problems by:</p> <ol style="list-style-type: none"> Soliciting and responding to feedback from others. Involving diverse perspectives in their own inquiry processes. 	<p>Learners exchange information resources within and beyond their learning community by:</p> <ol style="list-style-type: none"> Assessing and evaluating collaboratively constructed information sites. Contributing to collaboratively constructed information sites by ethically using and reproducing others' work. Joining with others to compare and contrast information derived from collaboratively constructed information sites. 	<p>Learners engage with the learning community by:</p> <ol style="list-style-type: none"> Expressing curiosity about a topic of personal interest or curricular relevance. Co-constructing innovative means of investigation. Collaboratively identifying innovative solutions to a challenge or problem. 	<p>Learners responsibly, ethically, and legally share new information with a global community by:</p> <ol style="list-style-type: none"> Sharing information resources in accordance with modification, reuse, and reuse policies. Disseminating new knowledge through means appropriate for the intended audience.
D. GROW	<p>Learners participate in an ongoing inquiry-based process by:</p> <ol style="list-style-type: none"> Continually seeking knowledge. Engaging in sustained inquiry. Enriching new understanding through real-world connections. Using reflection to guide informed decisions. 	<p>Learners demonstrate equality and equity in knowledge building within the global learning community by:</p> <ol style="list-style-type: none"> Seeking interactions with a range of learners. Demonstrating interest in other perspectives during learning activities. Reflecting on their own place within the global learning community. 	<p>Learners actively participate with others in learning situations by:</p> <ol style="list-style-type: none"> Actively contributing to group discussions. Recognizing learning as a social responsibility. 	<p>Learners select and organize information for a variety of audiences by:</p> <ol style="list-style-type: none"> Performing ongoing analysis of and reflecting on the skills, attributes, and accuracy of curated resources. Integrating and depicting in a conceptual knowledge network their understanding gleaned from resources. Openly communicating curation processes for others to use, interpret, and validate. 	<p>Learners develop through experience and reflection by:</p> <ol style="list-style-type: none"> Intervening in response to challenges. Recognizing capacities and skills that can be developed, improved, and expanded. Open-mindedly accepting feedback for positive and constructive growth. 	<p>Learners engage with information to extend personal learning by:</p> <ol style="list-style-type: none"> Personalizing their use of information and information technologies. Reflecting on the process of ethical generation of knowledge. Inspiring others to engage in safe, responsible, ethical and legal information behavior.

Tradiciniai Mokyklų bibliotekų gairių "9 klausimai" (Carroll, IFLA, 1990) taip pat gali būti naudingi, kaip pagrindinis informacijos paieškos ir panaudojimo būdas:

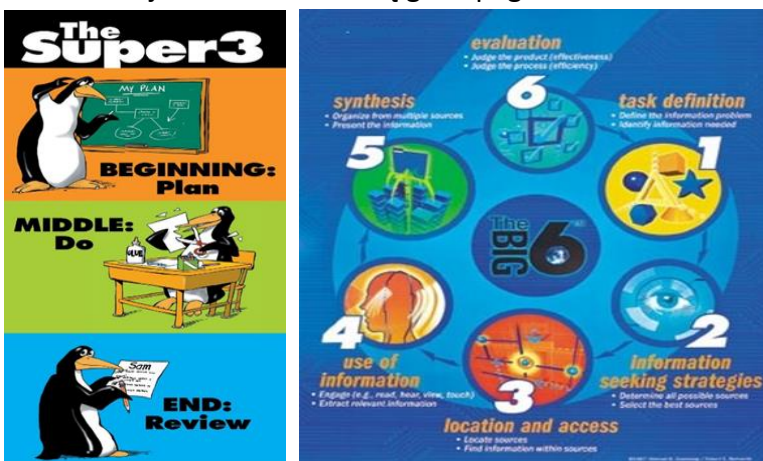
1. Informacinių poreikių analizė ir formulavimas. (Ką turiu daryti?)
2. Galimų išteklių nustatymas ir įvertinimas. (Kur galiu eiti?)

3. Atskirų išteklių nustatymas. (Kaip galiu gauti informaciją?)
4. Atskirų išteklių nagrinėjimas, atranka ir atmetimas. (Kokius išteklius galėčiau panaudoti?)
5. Išteklių panaudojimo galimybės. (Kaip galiu naudoti išteklius?)
6. Informacijos užfiksavimas ir klasifikavimas. (Ką turėčiau prisiminti?)
7. Interpretacija, analizė, santrauka ir vertinimas. (Ar radau informaciją, kurios man reikėjo?)
8. Pristatymas ir komunikacija. (Kaip galiu ją pristatyti?)
9. Vertinimas. (Ką pasiekiau?)

„**Super3**” modelį galima pritaikyti Informacijos raštingumo ugdymui darželyje arba pirmose pradinės mokyklos klasėse (jis sukurtas pagal „**Big6**”). Jis siūlo tyrimų metodą ir informacijos naudojimą suskirstyti į tris pagrindinius etapus: 1) planavimo, 2) veiklos vykdymo ir 3) peržiūros, pakartotinio patikrinimo.

Vyresnėse klasėse gali būti taikomas „**Big6**” modelis, kuris numato šešis įgūdžius ir tyrimų etapus (Eisenberg ir Berkovitz, 1988):

1. Užduoties nustatymas išsiaiškinant ir suprantant kokių tikslu ieškoma informacijos, pradedant nuo pagrindinių klausimų: ką jau žinau? Kokios informacijos man reikia? Kur galiu ją surasti?
2. Tyrimo strategijų pasirinkimas;
3. Informacijos šaltinių nustatymas (knygos, enciklopedijos, žemėlapiai ir kiti spausdinti ar internetiniai ištekliai) ir prieiga prie informacijos;
4. Informacijos naudojimas (analizavimas ir atranka);
5. Rastos informacijos santrauka, apdorojimas ir pristatymas naudojant grafikus, iliustracijas, kt.
6. Visos tyrimo eigos įvertinimas, t.y. refleksija: ar išsprendžiau problemą? Ar išmokau ko nors naujo? Kas suveikė? Ką galiu pagerinti? Ko nekartočiau?

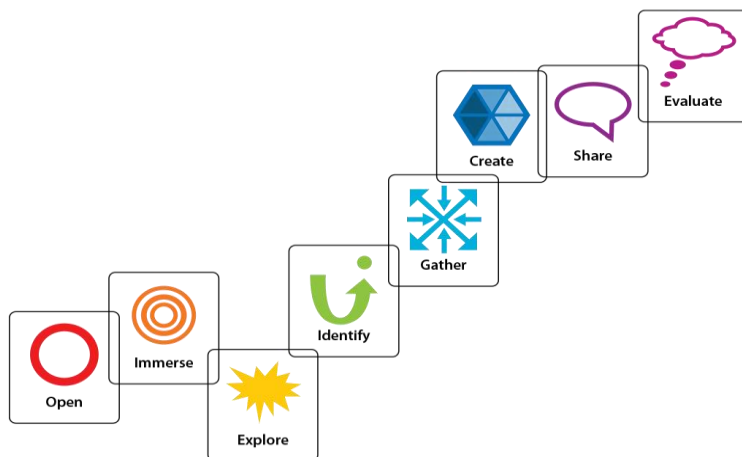

(Il “Super3” e il “Big6” šaltinis: TheBig6.org)

Kitas svarbus, pagrįstas moksliniais įrodymais modelis, yra vadovaujamo tyrimo modelis, „**Guided Inquiry**”, (Carol C. Kuhlthau, Leslie K. Maniotes ir Ann K. Caspari). Vadovaujamas tyrimas atliekamas bendradarbiaujant mokytojams ir bibliotekininkams, kurie kartu planuoja ir vadovauja moksleivių tiriamajai veiklai. Šis modelis atsižvelgia į emocinius, psichologinius ir motorinius aspektus, susijusius su tyrimu ir įtraukia biblioteką kaip trečiąją erdvę⁷ tarp pirmosios erdvės – moksleivio asmeninės, jo interesų, žinių, lūkesčių, neaiškumų ir t.t. ir antrosios erdvės – formalios mokymo programos.

Pastaruoju metu trys mokslininkės išvystė „**Guided Inquiry Design**” (ang. vadovaujamas tyrimo dizainas). Modelis pateikia išsamias skirtingų tyrimo etapų veiklų gaires:

1. *Open* - atsiverkite (smalsumui, klausimams, įvairioms hipotezėms).
2. *Immerse* - pasinerkite (į ankstesnes žinias, kurios bus pirminis pagrindas naujam turiniui).
3. *Explore* – tirkite (tirkite naujas idėjas, kurios gali parodyti naujus kelius, pagilinti žinias).
4. *Identify* – apibrėžkite (sustokite pagalvoti, suformuluokite tyrimo klausimą, pasirinkite liniją, kuria seksite).
5. *Gather* – rinkite (rinkite svarbią informaciją, plėskite žinias, gilinkitės).
6. *Create* – kurkite (apmastykite savo mokymąsi, nesustokite ties faktais, bet ieškokite prasmės).
7. *Share* – dalinkitės (mokykitės iš kitų, dalinkitės savo žiniomis su kitais, pasakokite savo istoriją).
8. *Evaluate* – vertinkite (vertinkite mokymosi tikslų pasiekimą).

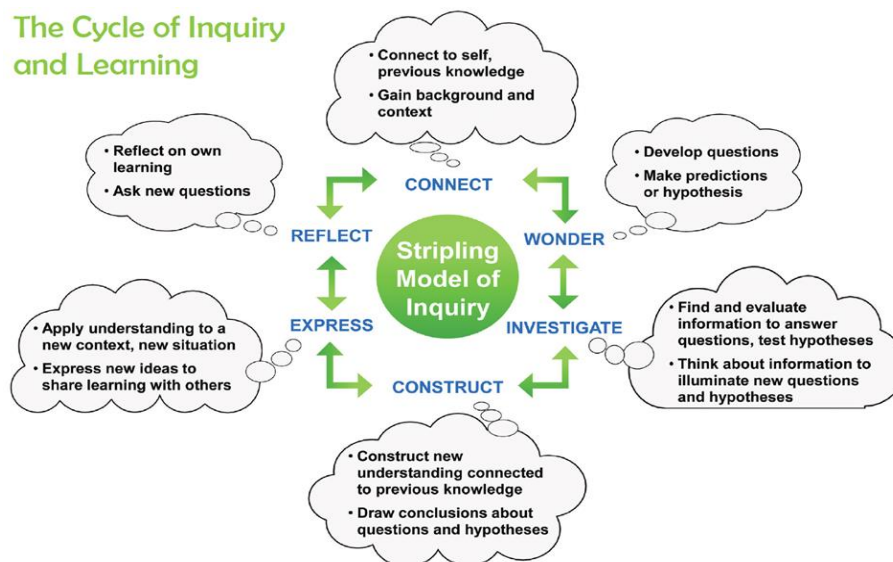
[GId Articles – Guided Inquiry Design](#)

⁷ Konceptiją „trečioji erdvė“ sukūrė sociologas Ray Oldenburg 1989 m. Namus ir darbo vietą jis apibrėžia kaip pirmąją ir antrąją erdvę, trečioji erdvė reiškia viešąją zoną, kuri leidžia susiburti ir socialiai bendrauti su kitais. Ši socialinė aplinka yra labai svarbi psichologinei gerovei, padeda atsikratyti neigiamų emocijų, sukuria palankią aplinką kūrybiškumui. [Ray Oldenburg \(pps.org\)](http://pps.org)

Informacinio raštingumo ugdymas gali būti suformuluotas paprasčiau, vos keturiais žingsniais, pagal „PLUS“ modelį, „Purpose, Location, Use and Self Evaluation“ (liet. tikslas, vietos nustatymas, naudojimas ir savęs įsivertinimas) (Herring, 1996, 1999 ir 2004, <https://farrer.csu.edu.au/PLUS/>).

Informacinio raštingumo ugdymas turėtų būti vykdomas sistemingai nuo darželio iki vidurinės mokyklos pabaigos, kaip rodo teigiama ESIFC „The Empire State Information Fluency Continuum“ modelio patirtis, kurį sukūrė Barbara Stripling. Šis modelis leidžia įgyti, įtvirtinti ir tobulinti informacinius įgūdžius, vertinamus ne kaip atskirus įgūdžius, bet kaip universalius gebėjimus, kurie yra esminiai XXI amžiaus pokyčių kontekste.

Tyrimo ir mokymosi planas turi šešis etapus: **temos susiejimą** (su savo patirtimi, su ankstesnėmis žiniomis ir konteksto supratimu), **klausimų kėlimą** (tyrimo klausimų plėtojimą, prielaidų ar hipotezių formulavimą); **tyrimą** (informacijos ieškojimą ir vertinimą siekiant atsakyti į klausimus; hipotezių tikrinimą); naujų žinių susijusių su ankstesnėmis žiniomis **kūrimą** ir išvadų darymą atsakant į klausimus ir tyrimo hipotezes; **išreiškimą** (naujų žinių taikymą naujose situacijose ir naujų idėjų pasidalinimą su kitais); **refleksiją** (apmąstymą apie savo mokymąsi ir naujų klausimų kėlimą).

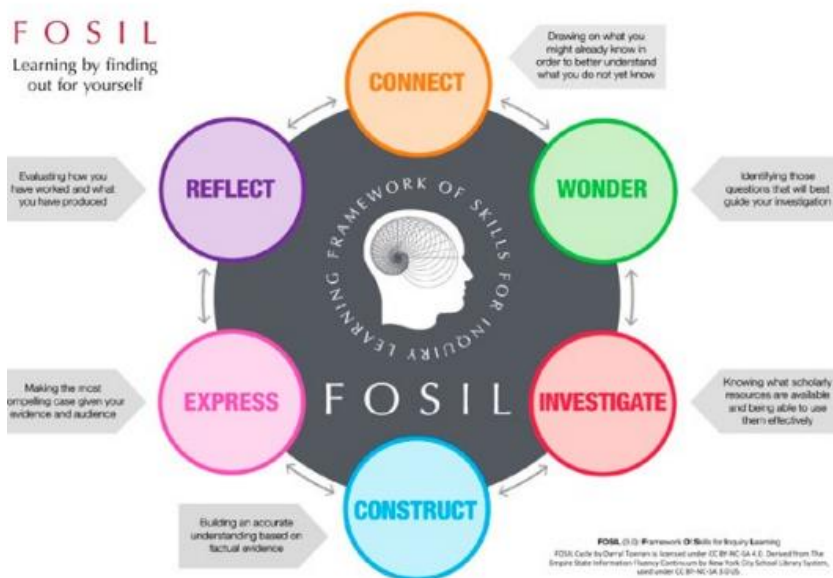

[stripling_model.png \(950×637\)](http://stripling_model.png) (libapps.s3.amazonaws.com)

Didžiosios Britanijos modelis „**FOSIL**“, „Framework Of Skills for Inquiry Learning“ (Tyrimo mokymosi įgūdžių sistema) (<https://fossil.org.uk/forums/topic/the-fossil-skills-framework/>) sukurtas Darryl Toerien ir neseniai pripažintas Didžiosios Britanijos bibliotekininkų ir dokumentalistų asociacijos.

FOSIL siūlo plėtoti ir tobulinti informacinį raštingumą, kuris stiprina vidinę motyvaciją ir suteikia pagrindą aktyviems mokymosi įgūdžiams, pagrįstiems tyrimais, tyrinėjimais, savarankiškumu ne tik mokslo tikslams (skirtais pasisekti rezultatų mokykloje), bet ir savęs realizacijai.

Tyrimams ir mokymuisi yra numatyti (kaip ir Big6 bei ESIFC) šeši etapai: connect (temos **susiejimas**, tyrimo objektas, ankstesnės žinios siekiant aiškiai suvokti ko dar nežinome); wonder (**klausimų kėlimas** ir hipotezių formulavimas); investigate (**tyrimas** remiantis mokslinių žinių šaltiniais ir tinkamas jų naudojimas); construct (naujų žinių **kūrimas** remiantis faktiniais įrodymais); express (aiškus ir argumentuotas darbo **pristatymas**) reflect (**refleksija**: darbo eigos proceso apmąstymas ir gautų rezultatų (produkto) įvertinimas). Norėdami pasisemti praktinių idėjų ir išteklių, apsilankykite forume: [Forumai | Fosil grupė](#)

Kanados modelis „**Chercher pour trouver**“ (iš pranc. k. „ieškok, kad rastum“) 1996-2011 (<https://www.ebsi.umontreal.ca/jetrouve/>) sukurtas Hélène Guertin bendradarbiaujant kartu su Paulette Berhard yra informacijos paieškos modelis. Informacijos, kuri prieinama įvairiomis formomis ir formatais bibliotekoje – dokumentų ir informacijos centre (CDI) bei interneto svetainėje, paieška numato **šešis žingsnius**, suskirstytus į **tris sritis**: suprasti ir išsiaiškinti nagrinėjamą temą (1 žingsnis); ieškoti, atrinkti ir gauti informaciją (2, 3 ir 4 žingsniai); sutvarkyti informaciją ir parengti darbą (5 ir 6 žingsniai).

6 Steps for Completing an Information Research Project ©

Project Based Learning
1999-2010

deutsch | español | français

The steps outlined below form part of a whole. In a real problem-solving situation, a student can carry them out one at a time or several at a time, repeat them or backtrack, depending on his or her work habits and work pace.

Step 1 I define my subject	<ul style="list-style-type: none"> ● I understand the nature, objectives and scope of the work to be done ● I clarify the research question ● I brainstorm ● I pick out the important ideas and keywords ● I decide on the perspective from which I will approach my subject ● I formulate my main idea ● I draft a tentative plan ● I think about the resources I will need ● I plan my work
Step 2 I search for sources	<ul style="list-style-type: none"> ● I choose the resources that I will use for my research ● I construct search strategies using my keywords ● I start my search using my keywords at the library, on the Internet ● I check the effectiveness of my search strategies and adjust them as needed ● I select the documents and resources that appear most pertinent ● I discuss and share ideas with several other people
Step 3 I select documents	<ul style="list-style-type: none"> ● I organize the documents I have selected ● I assess the quality of the information using pre-established criteria ● I examine different points of view ● I identify the specific information I will need for my work ● I take note of the references and the characteristics of the documents selected
Step 4 I extract information	<ul style="list-style-type: none"> ● I read, listen, watch attentively and take notes ● I credit my information sources and I respect the rules concerning privacy ● I organize my notes systematically and adjust my tentative plan ● I evaluate my progress and I repeat steps if necessary
Step 5 I process information	<ul style="list-style-type: none"> ● I analyze the information selected in light of the research question ● I consider different possible solutions for dealing with my subject ● I combine the ideas and information taken from different sources ● I compare opinions and formulate my own according to the objective of the project ● I confirm my main idea or reformulate it ● I decide how to structure my work as a whole
Step 6 I produce my work	<ul style="list-style-type: none"> ● I develop my project in light of my objectives and the target audience ● I express my opinion if the objective of the project so requires ● I make sure that the content of my project holds together ● I revise the quality of the language used ● I check whether I have followed the instructions ● I organize the materials and equipment that I may need

[6 Steps for Completing an Information Research Project \(1996-2010\) - Project based learning \(umontreal.ca\)](http://umontreal.ca)

Savo skaitmeninių įgūdžių lygio, grindžiamo žiniomis, įgūdžiais ir supratimu kiekvienoje iš penkių Europos skaitmeninių įgūdžių piliečiams sistemos („DigComp“) sričių, įsivertinimui skirtas **MyDigiSkills** [·MyDigiSkills·](http://MyDigiSkills)

Sistemingas stebėjimas ir vertinimas

Svarbu, kad tiek pavienės mokyklų bibliotekos, tiek mokyklų bibliotekų tinklas, turėtų griežtą stebėjimo, monitoringo ir vertinimo sistemą, leidžiančią sistemingai gauti kokybinius ir kiekybinius duomenis. Juos analizuojant gaunama svarbi informacija apie stipriąsias puses, kurias reikia pabrėžti ir trūkumus, kuriuos būtina šalinti.

Automatizuotos katalogavimo ir knygų skolinimo programos leidžia lengvai gauti kiekybinius duomenis (pvz., išdavimo ir egzempliorių skaičių, prieigą prie skaitmeninių išteklių, teikiamų paslaugų integravimąsi į mokyklos gyvenimą, tai yra, mokyklos bibliotekos lankytojų ir skaitytojų skaičių palyginti su bendru mokyklos bendruomenės narių skaičiumi ir t.t.).

Naudinga informacija gaunama sistemingai stebint vartotojus ir fiksuojant duomenis (pvz., naudojant dienoraštį) ir periodiškai konsultuojantis su mokyklos bendruomene ir už mokyklos ribų veikiančiomis įstaigomis (pvz. viešąja biblioteka). Ypatingas dėmesys skiriamas bendravimui su mokytojais. Tai leidžia stebėti mokyklos bibliotekos programos atitikimą ugdymo poreikiams ir įvertinti bibliotekos paslaugų įtaką tiek pavieniams mokiniams, tiek visai klasei. Efektyvus mokyklos bibliotekos programos propagavimas ir advokacija turi remtis duomenimis bei įrodymais, siekiant pagrįsti investicijų į mokyklos biblioteką pagrįstumą. Taip pat svarbu mokėti komunikuoti apie mokyklos biblioteką, pateikti ją patraukliai ir tinkamai, priklausomai nuo informacijos gavėjų. Kaip pavyzdį, žr. kvietimą į pradinės mokyklos Via Serena dell'I.C. bibliotekos atidarymą San Nicolò di Rottofreno (PC) ir „Plana“ aukštojo mokslo institutą Turine.

Prieš nelygbę ir atskirtį: veikiančios mokyklų bibliotekos visose mokyklose

Šiuolaikinė mokykla, kuri tikrai nori ugdyti mokinius gebančius išreikšti save, atrasti savo kūrybinį potencialą, gyventi ir visapusiškai realizuoti save XXI amžiuje, turėtų sistemingai vystyti „raštingumą“ plačiąją to žodžio prasme (ang. literacy) t.y., ugdyti informacines, skaitmenines, skaitymo ir globalias kompetencijas. Mokyklos biblioteką šiuo atveju reikėtų vertinti kaip esminę ir būtiną šių kompetencijų ugdyme.

Jei būtų pagalbos telefono numeris, kuriuo būtų galima paskambinti sprendžiant esminius visuomenės ateities klausimus, pvz., žemas raštingumo lygis, kuris neigiamai veikia socialinį ir ekonominį vystymąsi, ankstyvas mokyklos palikimas ir nelygė - reiškiniai, kurie paaštrėjo pandemijos metu, šis skaičius galėtų būti „111“:

- 1 - **veikianti mokykla**. Mokyklų sujungimai ar kai kurių padalinių uždarymas, siekiant optimizuoti ir apriboti išlaidas, skurdina bendruomenes;
- 1 - **veikianti biblioteka** kiekvienoje mokykloje (net ir mažiausioje) bei mokyklų padaliniuose;
- 1 - **mokyklos bibliotekininkas**.

Apie pastarąjį daug nekalbėjome, bet tam, kad mokyklos biblioteka efektyviai siektų savo edukacinių tikslų, be jokios abejonės, reikia pasiruošusio, kvalifikuoto, motyvuoto, su ilgalaikio darbo sutartimi darbuotojo, kuris būtų mokymo partneris, mokytojo sąjungininkas, bei užtikrintų profesionalų bibliotekos valdymą. IFLA savo gairėse pabrėžia, kad mokyklos bibliotekininkas yra informacijos ir dokumentacijos specialistas, turintis specifinių bibliotekininkystės, organizacinių-vadybinių ir pedagoginių žinių ir įgūdžių, taip pat technologinių, komunikacinių ir bendradarbiavimo įgūdžių.

Investuoti į mokyklos biblioteką ar ne – Italijoje tai dažniausiai priklauso nuo asmeninio mokyklos direktoriaus pasirinkimo, nuo jo nuoširdaus domėjimosi mokinių mokymosi kokybe ir nuo noro įgyvendinti mokyklos bibliotekos programą. Akivaizdu, kad tokia situacija galiausiai sukuria raštingumo ugdymo skirtumus tarp atskirų mokyklų ir regionų. INVALSI tyrimai (Marzoli & Papa, 2019) parodė glaudų ryšį tarp mokyklų bibliotekų kokybės ir mokinių mokymosi rezultatų. Todėl mokyklų bibliotekų visose mokyklose įgalinimas šiandien ypač svarbus, siekiant įveikti nelygę ir sumažinti atskirtį. Būtina ir toliau puoselėti tinklų kūrimą mokyklose, tarp mokyklų ir kitų vietovėje esančių įstaigų, stiprinti bendradarbiavimą tarp leidėjų, tiekėjų, mokytojų, bibliotekininkų ir

ekspertų, skatinančių skaitymo sklaidą. Nepaisant to, kad Italijos Konstitucijoje įtvirtintos teisės ir lygios galimybės gauti išsilavinimą, reikia nueiti ilgą kelią, kad tai būtų visiškai įgyvendinta.

Tačiau yra ir teigiamų poslinkių. Per pastaruosius dvejus metus įvairios mokymo ir profesinio tobulinimosi iniciatyvos (AIB, ASPEI, IBBY ir kt.), vykdomos nuotoliniu būdu, atvėrė naujas galimybes įveikti atstumus dalinantis naujomis idėjomis ir gerąja patirtimi.

Viena iš tokių iniciatyvų buvo 2021 m. vykę nemokami mokymosi kursai „Vaikų skaitymas kaip kova prieš edukacinį skurdą“, kuriuos organizavo „Forum del Libro“ („Knygų forumas“) bendradarbiaujant su organizacija „Save the Children“ („Gelbėkit vaikus“). Juose dalyvavo daugiau nei 300 dalyvių (mokytojų, bibliotekininkų, tėvų, studentų ir kt.). Dalis nagrinėtų temų buvo susijusios su mokyklos biblioteka. Tai buvo aktuali, visoje teritorijoje paplitusi iniciatyva, kurios tikslas buvo skleisti supratimą apie veikiančios mokyklos bibliotekos svarbą ugdant sąmoningą ir aktyvų pilietį. Ji subūrė žmones, kurie rūpinasi knygų ir skaitymo sklaida, kuria efektyviai veikiančias mokyklų bibliotekas tam, kad daugėtų aistringų skaitytojų bei aktyvių ir atsakingų piliečių, nes tai yra ateities kūrėjai. Šiai iniciatyvai sukurta mokomoji medžiaga - vaizdo įrašai (laisva prieiga Knygų forumo youtube kanale) ir šis praktinis mokyklos bibliotekos vadovas.

Naudotų šaltinių sąrašas

AASL-Standards-Framework-for-Learners. [AASL-Standards-Framework-for-Learners-pamphlet.pdf](#).

Bocconi, S., Earp, J., & Panesi, S. (2018). DigCompEdu: Il quadro di riferimento europeo sulle competenze digitali dei docenti. Genova: Istituto per le Tecnologie Didattiche, Consiglio Nazionale delle Ricerche (CNR). DOI: <https://doi.org/10.17471/54008>.

Carroll, F.L. (1995). Linee guida per le biblioteche scolastiche [...]. Roma: AIB.

Eleuteri, B. (2021). Ars lectorica. Perché gli adolescenti leggono. Prefazione di Chiara Faggiolani. Roma: Associazione Italiana Biblioteche.

Forum del Libro (2020, maggio-ottobre). Leggere, il futuro [canale Youtube dedicato a incontri, interventi ecc. sulla lettura, sulla promozione della lettura, su biblioteche, librerie, editoria ecc.]. <https://tinyurl.com/y6lw7thw>.

IFLA gairės mokyklų bibliotekoms. <https://bit.ly/3YHUnZ9>.

IFLA naujausių tendencijų ataskaita (2021). <https://bit.ly/3RSUgYm>.

IFLA/UNESCO mokyklų bibliotekų manifestas, (1999). <https://bit.ly/3Xpm47Y>.

Marzoli, R., & Papa, O. (2017). La biblioteca scolastica e il rendimento degli studenti: una relazione da approfondire. In: I dati INVALSI: uno strumento per la ricerca, Firenze (Italy), 17-18 November 2017. [Conference paper]. <http://eprints.rclis.org/32979/>.

Marzoli, R., & Papa, O. (2019, gennaio-febbraio). Quando la biblioteca scolastica fa la differenza. Biblioteche oggi, (37), 28-36. DOI: <http://dx.doi.org/10.3302/0392-8586-201901-028-1>.

Venuda, F. (2019). Azioni e strumenti per avviare una biblioteca scolastica: Dieci punti. Roma: AIB CNBS. <https://www.aib.it/wp-content/uploads/2019/05/Azioni-e-strumenti-1.pdf>.

Venuda, F., & Biscetti, A. (2020). Come realizzare biblioteche scolastiche efficaci. Milano: Editrice Bibliografica.

Internetinės svetainės

Associazione italiana biblioteche (AIB). <http://www.aib.it>.

Associazione Rete Territorio Unito (ARTU). <https://www.artuassociazionegenitori.com/>.

Bibloh! : Rete Biblioteche Scolastiche. <https://bibloh.medialibrary.it>.

Chercher pour trouver. <https://www.ebsi.umontreal.ca/jetrouve/>.

Coordinamento Nazionale Bibliotecari Scolastici (CONBS). <https://conbs.blogspot.com/>.

Coordinamento Reti Biblioteche Scolastiche (CRBS). www.bibliotechescolastiche.com.

Forum del libro. <http://www.forumdellibro.org>.

Guided Inquiry Design. <https://guidedinquirydesign.com/>.

Il maggio dei libri. <https://www.ilmaggiodeilibri.cepell.it/>.

INDIRE: Architetture scolastiche. <https://www.indire.it/progetto/architetture-scolastiche/>.

International Association of School Librarianship (IASL). <http://www.iaslonline.org>.

International Children’s Digital Library (ICDL). <http://www.childrenslibrary.org/>.

International Federation of Libraries Associations and Institutions (IFLA). <http://www.ifla.org>.

Io leggo perché. <https://www.ioleggoperche.it/>.

James Herring's PLUS Model. <https://farrer.csu.edu.au/PLUS/>.

MLOL Scuola: la biblioteca scolastica digitale. <https://scuola.medialibrary.it/home/index.aspx>.

MyDigiSkills. <https://www.mydigiskills.eu/It/>.

Nati per leggere. <http://www.natiperleggere.it>.

Global competence – PISA (2018). <https://www.oecd.org/pisa/innovation/global-competence/>.

Progetto “Le Biblioteche di Antonio”. <https://www.sinnos.org/le-biblioteche-di-antonio/>.

Progetto UE “Readtwinning”. (2019-2022). <https://readtwinning.eu/>.

Progetto UE “The Living Book”. (2016-2019). <https://thelivingbook.eu/it/>.

Sistema Integrato Biblioteche Scolastiche (SiBiS). <https://www.bibliotecheinnovative.it/>.

The Big6. <https://thebig6.org/>.

The FOSIL skills framework. <https://fossil.org.uk/forums/topic/the-fossil-skills-framewwork/>.